

Οι μακροπολιτισμικές καταβολές της Δημοκρατίας των ΗΠΑ

Γκανάς Νικήτας #, Κυριαζής Νικόλας *

Περίληψη

Η γέννηση της χώρας των ΗΠΑ ήταν κάτι το μοναδικό, όχι μόνο για τις επιπτώσεις της στην πορεία της παγκόσμιας ιστορίας αλλά και για την ανάπτυξη της δημοκρατίας. Οι αγγλικές αποικίες που έγιναν το 1776 Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ήταν κάτοχοι μιας μοναδικής κληρονομιάς θεσμών, ιδεών και πολιτικής πείρας, που σιγά σιγά απέκτησαν επί ενάμιση αιώνα πριν αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους, σε σύγκριση με άλλες αποικίες του Νέου Κόσμου ή άλλες αποικίες σε άλλα μέρη του κόσμου που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους τον 20ο αιώνα. Στην παρούσα έρευνα εξετάζουμε πώς οι θεσμοί και οι αξίες μπορούν να ερμηνεύσουν τη δημιουργία της δημοκρατίας στις ΗΠΑ, με τη χρήση του εργαλείου του μακροπολιτισμού (macroculture). Διερευνώντας την ιστορία των ΗΠΑ, ιχνηλατήσαμε τέσσερα κρίσιμα πεδία-ορόσημα: τη θρησκεία, την ύπαρξη πρωτόλειων αντιπροσωπευτικών θεσμών, την ανάπτυξη της γεωργίας, τη γεωγραφική θέση σε συνδυασμό με την απουσία φεουδαλικής τάξης. Τα πρότυπα και οι αξίες που αναδύθηκαν μέσα από τα παραπάνω πεδία-ορόσημα μεταφέρθηκαν σταδιακά στο πολιτικό πεδίο και διαμόρφωσαν τον μακροπολιτισμό των ΗΠΑ. Αναδεικνύεται τελικά ότι οι αξίες αυτές συνηγόρησαν αποφασιστικά στην εγκαθίδρυση ενός ισχυρού δημοκρατικού πολιτεύματος.

Λέξεις κλειδιά: *ΗΠΑ, δημοκρατία, μακροπολιτισμός, θεσμοί, αξίες*

Υποψήφιος διδάκτορας, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

* Καθηγητής, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

1. Εισαγωγή

Το 1776, στα τέλη της αποικιακής περιόδου της αμερικανικής ιστορίας, ο Άνταμ Σμιθ κυκλοφόρησε το σύγγραμμα του «Ο Πλούτος των Εθνών». Ανασκοπώντας όσα είχαν λάβει χώρα στους τρεις προηγούμενους αιώνες έβγαλε το συμπέρασμα και διακήρυξε ότι «η ανακάλυψη της Αμερικής και της οδού προς τις ανατολικές Ινδίες, μέσω του ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας, είναι τα δύο μεγαλύτερα και σημαντικότερα γεγονότα της ανθρώπινης ιστορίας». Ο Άνταμ Σμιθ μιλούσε για το παρελθόν, για ένα κόσμο που είχε ζήσει μια μεγάλη επανάσταση. Αλλά τον ίδιο ακριβώς χρόνο που κυκλοφόρησε το βιβλίο του, δεκατρείς από τις αμερικανικές πολιτείες της Αγγλίας πρόσβλεπαν σε έναν διαφορετικό «νέο κόσμο» όταν υιοθετούσαν τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας και ανακηρύσσονταν Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Στην Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας τους επιτέθηκαν εναντίον των ίδιων των θεμελίων της κοινωνίας του Παλιού Κόσμου όταν διελάλησαν ότι «όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι» και προικισμένοι με ορισμένα «αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα» μεταξύ των οποίων είναι «η ζωή, η ελευθερία και η επιδίωξη της ευτυχίας», ότι οι κυβερνήσεις ασκούν εξουσία «με την συγκατάθεση των κυβερνωμένων» και έχουν πρωταρχικό στόχο την εξασφάλιση αυτών των δικαιωμάτων και τέλος, όταν μια κυβέρνηση παραβλέπει την άσκηση αυτών των δικαιωμάτων ή θέτει την ύπαρξη τους σε κίνδυνο, «ο λαός έχει το δικαίωμα να την αλλάξει ή να την καταργήσει και να εγκαταστήσει νέα κυβέρνηση...». Οι Αμερικανοί θεμελίωσαν με αυτόν τον τρόπο πάνω στις αρχές της δημοκρατίας, το δικαίωμα να επαναστατούν και το έκαναν σε μια εποχή που κυριαρχούσαν σε όλο τον κόσμο μοναρχικές και αριστοκρατικές κυβερνήσεις. Και η επανάσταση τους νίκησε – η πρώτη φορά που συνέβη κάτι τέτοιο στην ιστορία των αποικιών- (Τζένσεν, 1967).

Η γέννηση της χώρας των ΗΠΑ ήταν κάτι το μοναδικό, όχι μόνο για τις επιπτώσεις της στην πορεία της παγκόσμιας ιστορίας αλλά και για την ανάπτυξη της δημοκρατίας. Οι αγγλικές αποικίες που έγιναν το 1776 Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ήταν κάτοχοι μιας μοναδικής κληρονομιάς θεσμών, ιδεών και πολιτικής πείρας, που σιγά σιγά απέκτησαν επί ενάμιση αιώνα πριν αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους, σε σύγκριση με άλλες αποικίες του Νέου Κόσμου ή άλλες αποικίες σε άλλα μέρη του κόσμου που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους τον 20ο αιώνα.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ερμηνεύσει την δημιουργία της δημοκρατίας στις ΗΠΑ μέσα από μία συνθετική ένωση θεσμικών μεταβλητών. Με τον όρο θεσμικός εννοούμε τους θεσμούς, όπως τους έχει ορίσει ο North (1990): ως ένα διαρκές σύνολο κανόνων που εγγυώνται τη συνοχή του κοινωνικού συστήματος, όπως οι τυπικοί (επιχειρήσεις, συνδικάτα, κρατικοί οργανισμοί, τοπική αυτοδιοίκηση, σχολεία), κοινωνικές κατασκευές (όπως δικαιοσύνη, πολιτικό σύστημα, γλώσσα, χρήμα), άτυποι θεσμοί όπως συμβατικοί κανόνες¹ (conventions), ηθικοί κανόνες² (rules), εθιμικοί κανόνες³ (habits), κοινωνικές αξίες⁴ (norms), πολιτισμικές αξίες (culture) και συνήθειες (routines).

Για να επιτύχουμε τη σύνθεση αυτή θα χρησιμοποιήσουμε το εργαλείο του μακροπολιτισμού και της περιορισμένης ορθολογικότητας. Ο μακροπολιτισμός είναι μία μέθοδος που άρχισε να χρησιμοποιείται πολύ πρόσφατα στην θεσμική οικονομική (Kyriazis and Economou, 2012; Kyriazis and Metaxas, 2012) και την πολιτική οικονομία, ενώ χρησιμοποιήθηκε παλιότερα για την επιστήμη της διοίκησης (Abrahamson και Fombrun, 1992, 1994, Jones et. al., 1997).

Ανατρέχοντας στην ιστορία των ΗΠΑ, μπορούμε να εντοπίσουμε κάποιες δομικές αλλαγές στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον καθώς και στις πνευματικές αντιλήψεις και νοοτροπίες των πολιτών, που μπορεί να αποτελούν τη βάση για τη δημιουργία συγκεκριμένων προτύπων (patterns) και να έχουν διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο στην πολιτική/πολιτειακή και οικονομική πορεία των ΗΠΑ. Σταχυολογώντας τις περιόδους⁵ της ιστορίας της χώρας, μπορούμε να ορίσουμε ως πεδία που καθόρισαν την πολιτική σκέψη των ΗΠΑ ,τα εξής:

- τη θρησκεία,
- την ύπαρξη πρωτόλειων αντιπροσωπευτικών θεσμών,
- την ανάπτυξη της γεωργίας και
- τη γεωγραφική θέση σε συνδυασμό με την απουσία φεουδαλικής τάξης/φεουδαρχίας.

¹ Π.χ. κανόνες συμπεριφοράς-fair play

² Π.χ. εμπιστοσύνη, τήρηση υποχρεώσεων

³ Π.χ. πρόικα, δώρα

⁴ Π.χ. ειλικρίνεια, εντιμότητα

⁵ Οι περίοδοι μπορούν χωριστούν ως εξής: 1: 1607-1743, 2:1620-1776, 3: 1630-1776, 4: 1740-1776 με βάση ίδια επεξεργασία ακολουθώντας την ιστορική εξέλιξη της χώρας.

Στην δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της εφαρμογής του μακροπολιτισμού και η βιβλιογραφική επισκόπηση, στην τρίτη ενότητα αναλύεται η μεθοδολογία, στην τέταρτη ενότητα καταδεικνύονται τα σημαντικά πεδία που καθόρισαν την 'σκέψη' των ΗΠΑ μέσα από την ιστορική ανασκόπηση, στην πέμπτη ενότητα συνθέτονται κύρια ευρήματα της τέταρτης ενότητας με την βοήθεια του μακροπολιτισμού και στην έκτη ενότητα εξάγονται τα συμπεράσματα.

2. Προηγούμενη βιβλιογραφία

Η προηγούμενη βιβλιογραφία μπορεί να χωριστεί σε δύο κατηγορίες. Σε έρευνες για μακροπολιτισμό και μεταφορά αξιών μέσω της περιορισμένης ορθολογικότητας και σε έρευνες ιστορικές για την πορεία των ΗΠΑ στο χρόνο με τη μορφή περιγραφής γεγονότων.

Ο μακροπολιτισμός (macroculture) έχει πολύ πρόσφατη και σύντομη ιστορία στην θεσμική οικονομική (η οποία υιοθετήθηκε και προσαρμόστηκε από τη οργανωτική θεωρία) καθώς εισήχθη το 2012, για να διερευνήσει την συσχέτιση ανάμεσα στα δικαιώματα ιδιοκτησίας και τις αξίες της δημοκρατίας την Εποχή του Χαλκού και την Αρχαϊκή Ελλάδα (Kyriazis and Economidou, 2012) και να ερμηνεύσει την δημιουργία των εταιριών συνεργασίας που σχημάτισαν τα ιδιωτικά καταδρομικά της Αγγλίας και των Ηνωμένων Επαρχιών (Ολλανδία) στα τέλη του 16ου αιώνα και στις αρχές του 17ου αιώνα (Kyriazis and Metaxas, 2012).

Ένας μακροπολιτισμός περιλαμβάνει τις κοινές αξίες (common values), τα πρότυπα (norms) και τις πεποιθήσεις (beliefs) που χαρακτηρίζουν τα μέλη μιας κοινωνίας ή ενός κράτους. Οι αξίες (values) είναι οι πεποιθήσεις σχετικά με το τι είναι σωστό και τι λάθος και τι είναι σημαντικό στη ζωή (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2013). Τα πρότυπα (norms) είναι οι κανόνες συμπεριφοράς που υιοθετούνται από την πλειοψηφία ή τουλάχιστον λαμβάνουν την συναίνεση μίας ομάδας για το πώς θα πρέπει να συμπεριφέρονται τα άτομα. Τα πρότυπα διαφέρουν από τις προσωπικές αξίες, καθώς ισχύουν για τις ομάδες και όχι για μεμονωμένα άτομα (Blackwell et al., 2001). Παραδείγματα στην σύγχρονη κοινωνία αποτελούν τα πρότυπα της ευγένειας, της δίκαιης μεταχείρισης, της κατάλληλης ενδυμασίας, της ευδόκιμης συμπεριφοράς σε επαγγελματικές συναντήσεις, της ίσης αντιμετώπισης

των φύλων, της γλώσσας του σώματος και του τόνου της φωνής των αστυνομικών οργάνων κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Ο μακροπολιτισμός είναι οι αξίες και τα σύμβολα που βρίσκουν εφαρμογή σε μια κοινωνία ή στους περισσότερους από τους πολίτες της. Αντίθετα ο μικροπολιτισμός (microculture) είναι οι αξίες και τα σύμβολα μιας συγκεκριμένης ομάδας ή τμήματος πολιτών ή καταναλωτών (ό.π.).

Προσαρμόζοντας τον όρο στην διάσταση τόσο της οικονομίας όσο και της πολιτικής, ο μακροπολιτισμός σε αυτήν την προσαρμοσμένη έννοια εμπεριέχει επίσης το χαρακτηριστικό του χρόνου (της δυναμικότητας) και μελετάται κυρίως για χρονικές περιόδους μακράς διάρκειας. Τα στοιχεία της macroculture παίρνουν σάρκα και οστά με την πάροδο χρονικών περιόδων δεκαετιών ή αιώνων. (Kyriazis and Economidou, 2012).

Μέσα από αυτά τα πρότυπα, τις αξίες και τις πεποιθήσεις ο μακροπολιτισμός καθορίζει/επηρεάζει τις ενέργειες και δημιουργεί τυπική συμπεριφορά μεταξύ ανεξάρτητων οντοτήτων, έτσι ώστε να συντονίζει τις δραστηριότητες τους, με σκοπό να μπορούν να ολοκληρωθούν πολύπλοκες εργασίες (Abrahamson και Fombrun, 1992, 1994, Jones et. al., 1997). Αυτό συμβαίνει με τρεις τρόπους:

1) Με τη δημιουργία «σύγκλισης των προσδοκιών». 2) Με την παροχή δυνατότητας μίας εξειδικευμένης/ιδιοσυγκρασιακής γλώσσας επικοινωνίας που μπορεί να συνοψίσει πολύπλοκες ρουτίνες και πληροφορίες και 3) Με τον καθορισμό ευρέως σιωπηρών κατανοητών κανόνων για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων/ενεργειών σε περιπτώσεις απρόβλεπτες ή μη (Camerer και Vepsäläinen, 1988, Williamson, 1991, 1975). Η δημιουργία των «πρωτοκόλλων επικοινωνίας» ακολουθεί. Οι Jones et. al. (1997) έχουν εφαρμόσει την έννοια αυτή για τις επιχειρήσεις, ενώ οι Almond και Verba (1963) έχουν γράψει για τον «αστικό πολιτισμό» ως ένα κοινό σύνολο πεποιθήσεων των πολιτών. Ο Putnam (1993) υποστηρίζει ότι η δημοκρατική σταθερότητα εξαρτάται από συγκεκριμένες μορφές κοινωνικής οργάνωσης και από αξίες των πολιτών που ο ίδιος αποκαλεί «παραδόσεις των πολιτών». Μια παρόμοια γραμμή επιχειρηματολογίας (Granovetter, 1992:35) υποστηρίζει ότι μία δομική εμπέδωση (embeddedness) έχει αναπτυχθεί: π.χ., οι επιχειρήσεις αναπτύσσουν αμοιβαίες επαφές μεταξύ τους.

Αυτό αντιστοιχεί στη δημιουργία αμοιβαίων συνδέσεων ή δικτύων. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις καθορίζουν τις αξίες και τα πρότυπα και, συνεπώς, ενισχύουν

αυτήν την αλληλεξάρτηση, τον μακροπολιτισμό. Αυτό είναι σύμφωνο με τον Lazaric (2011: 148), ο οποίος ισχυρίζεται ότι «κάθε επαναλαμβανόμενο μοτίβο/υπόδειγμα αλληλεπίδρασης σε έναν οργανισμό μπορεί να κρύβει μια πιθανή ρουτίνα», καθώς και με τον Vromen (2011), ο οποίος χαρακτηρίζει αυτές τις κοινές/αμοιβαίες αξίες, τους κανόνες και τα πρότυπα της συμπεριφοράς ως «ρουτίνες» και τους αποκαλεί ως «πολυεπίπεδους μηχανισμούς» που δημιουργούν την συμπεριφορά της εταιρίας.

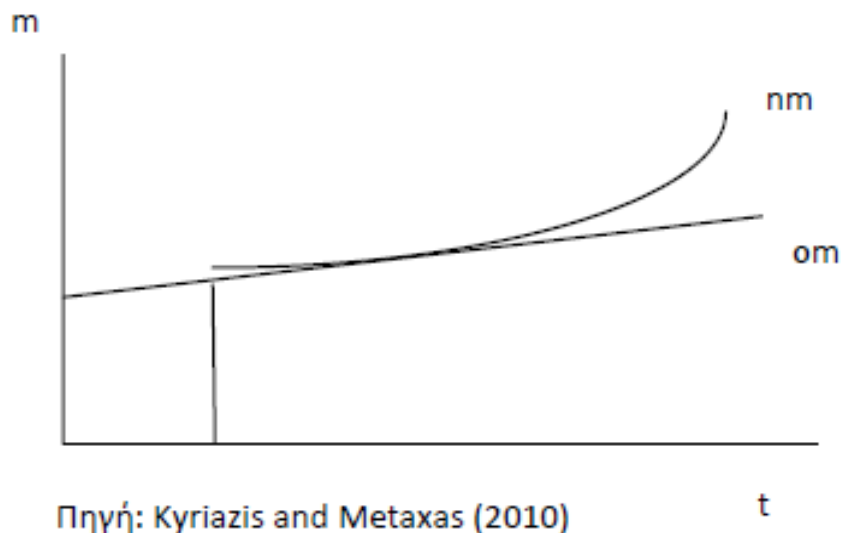
Δύο συγκεκριμένα ερωτήματα σχετικά με το θέμα αυτό είναι, πρώτον, πώς ένας τέτοιος μακροπολιτισμός αναπτύσσεται και, δεύτερον, μπορούν να προχωρήσουν οι μακροπολιτισμοί κατά μήκος σε διαφορετικά μονοπάτια/διαδρομές, αναπτύσσοντας διαφορετικά χαρακτηριστικά; Συναφές με αυτό είναι το θέμα του «αίτιου» και του αποτελέσματος. Προϋπήρχαν οι αξίες και τα πρότυπα (και αν ναι, γιατί και πώς δημιουργήθηκαν) και διαμορφώνουν έναν συγκεκριμένο μακροπολιτισμό, ή ισχύει το αντίθετο, δηλαδή, ένας μακροπολιτισμός μπορεί να οδηγήσει σε συγκεκριμένες αξίες και πρότυπα; Επομένως, μια πραγματική απάντηση μπορεί να δοθεί μόνο αν καθοριστούν χρονολογικές σειρές των γεγονότων.

Οι Gkanas and Kyriazis (2016) ερεύνησαν με τη μέθοδο του μακροπολιτισμού την διαμόρφωση της δημοκρατίας της Ελβετίας μέσα από μία σειρά πεδίων-ορόσημων, όπως είναι τα περάσματα, οι συμμαχίες, η πολεμική τακτική και η θρησκεία. Οι Kyriazis and Metaxas (2010) και οι Kyriazis and Paparrigoropoulos (2011) ανέλυσαν μια πτυχή του μακροπολιτισμού, των προτύπων και των αξιών, την εμφάνιση ενός νέου τύπου πολεμιστή στην αρχαϊκή Ελλάδα, τον οπλίτη (το όνομα προέρχεται από τη μεγάλη στρογγυλή ασπίδα του, το «Όπλον») και τη νέα τακτική στρατιωτικού/πολεμικού σχηματισμού, την φάλαγγα, ως μηχανισμούς συντονισμού και συνεργασίας που προκαλούν συγκεκριμένες νοητικές στάσεις, αξίες και πρότυπα, ακόμη και μια συγκεκριμένη γλώσσα (π.χ. σαφείς εντολές για μάχη) και μάθηση και γνώση. Ακόμη περισσότερο, το νέο πολεμικό πλοίο που υιοθετήθηκε στις αρχές του 5^{ου} αιώνα από τους Έλληνες, η τριήρης και ο ναυτικός στόλος, ανέπτυξαν και τελειοποίησαν τη συνεργασία και τον συντονισμό βασισμένο στον μηχανισμό των συνηθειών, των αξιών και των προτύπων της φάλαγγας. Το ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί και πώς αυτά τα πρότυπα και οι αξίες διαχέονται από τον ένα τομέα του μακροπολιτισμού σε έναν άλλο, καθιστώντας τον ως ένα συνεκτικό σύνολο.

Σύμφωνα με τους Kyriazis and Economidou (2012) η απάντηση μπορεί να βρεθεί στη θεωρία της περιορισμένης ορθολογικότητας. Ο Simon (1991, 1982) ανέπτυξε τη

θεωρία της περιορισμένης ορθολογικότητας, η οποία αναφέρει ότι η ανθρώπινη σκέψη έχει όρια, για παράδειγμα, στην ικανότητά της να απορροφήσει και να χρησιμοποιήσει νέες πληροφορίες. Δεν είμαστε εντελώς «λογικοί» με την έννοια της επιδίωξης να μεγιστοποιηθεί η χρησιμότητα ή οποιοδήποτε άλλο «ιδανικό». Αυτό που πρακτικά κάνουμε στην πραγματική ζωή είναι να προσπαθούμε να επιτύχουμε μια λύση που μας ικανοποιεί ακόμη και αν δεν είναι η καλύτερη δυνατή. Μπορούμε να αγνοήσουμε ακόμη και τη καλύτερη δυνατή που θα μπορούσε να μεγιστοποιήσει την χρησιμότητά. Ο Simon αποκαλεί αυτήν τη συμπεριφορά ως ικανάρκεια (“satisficing”). Η ικανάρκεια μας δίνει τη δυνατότητα να βρούμε αποδεκτές λύσεις με ελάχιστη δαπάνη χρόνου και προσπάθειας, με αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους των συναλλαγών (όπως π.χ. το κόστος πληροφόρησης). Μια τέτοια συμπεριφορά έχει περαιτέρω συνέπειες: από τη στιγμή που έχουμε βρει λύσεις για ένα συγκεκριμένο πρόβλημα που θεωρούνται επαρκείς, όταν ένα νέο πρόβλημα προκύπτει προσπαθούμε να χρησιμοποιήσουμε τους καθιερωμένους και γνωστούς κανόνες, στο βαθμό που διαθέτουμε αυτή τη γνώση, προκειμένου να επιλύσουμε το νέο πρόβλημα. Το σχήμα 1 δείχνει τη δυναμική δομική αλλαγή από έναν (παλαιό) μακροπολιτισμό (που οδηγεί σε μία οικονομική και πολιτική αλλαγή σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα) σε έναν διαφορετικό (νέο) μακροπολιτισμό.

Σχήμα 1: Εξάρτηση από το παρελθόν (Path dependence) και αλλαγή των macrocultures

Όπου «om» είναι ο παλαιός (old) μακροπολιτισμός, ο οποίος αποτελείται από ένα σύστημα αξιών, κανόνων, συνηθειών, κλπ., που χαρακτηρίζουν το οικονομικό,

κοινωνικό και πολιτικό πεδίο ενός κράτους και των συναφών του θεσμών και οργανισμών. Όπου «nm» είναι ο αναδυόμενος νέος (new) μακροπολιτισμός, όπου οι νέοι κανόνες, αξίες, έθιμα, κλπ., δημιουργούνται, αναπτύσσονται και διαχέονται, έτσι ώστε με την πάροδο του χρόνου μια ρήξη με τον παλαιό μακροπολιτισμό επέρχεται, και το κράτος ακολουθεί μια νέα πορεία. Κατά τη διάρκεια κάθε περιόδου το κράτος ακολουθεί τη νέα πορεία του nm. Η πιθανότητα να παραμείνει εντός της νέας πορείας του nm αυξάνεται και η πιθανότητα επιστροφής στην παλιά διαδρομή om μειώνεται, όπως δίνεται από τον Πίνακα 1, επειδή κατά τη διάρκεια κάθε επόμενου βήματος κατά μήκος της νέας διαδρομής, τα διάφορα στοιχεία του νέου μακροπολιτισμού ενισχύονται αμοιβαία και ενσωματώνονται σε ένα σύνολο.

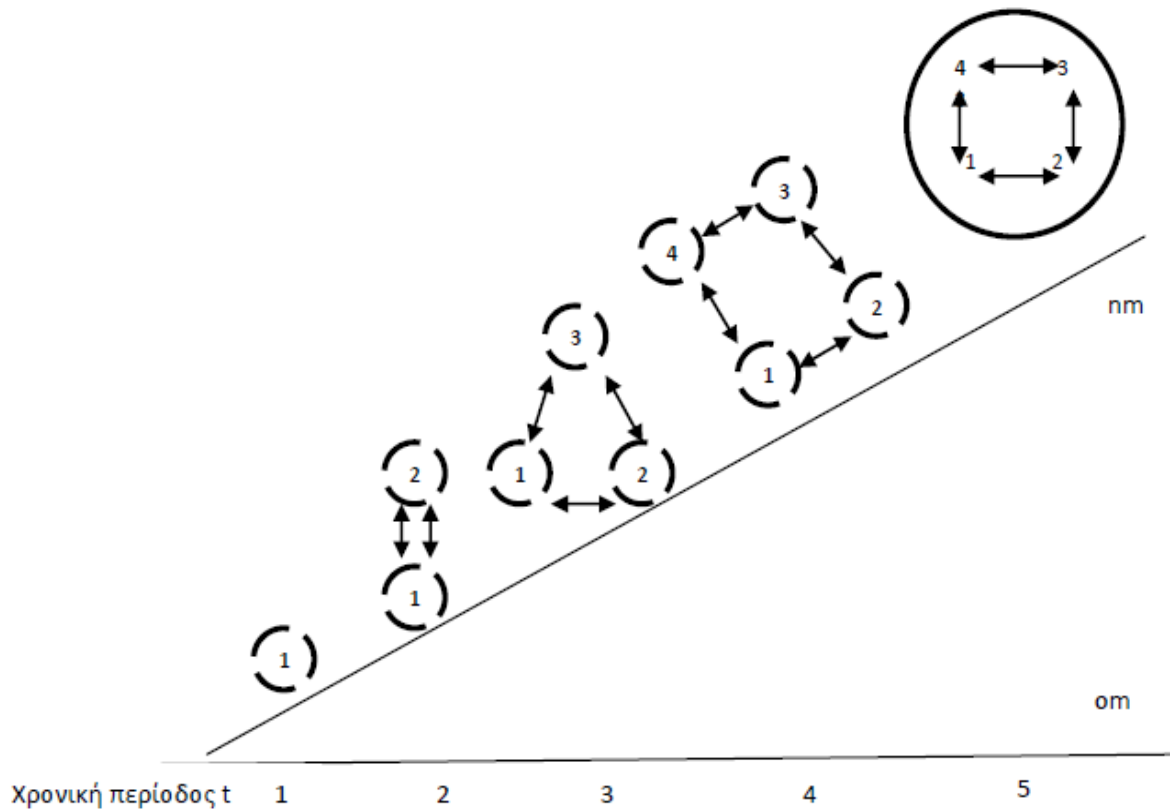
Πίνακας 1: Δέντρο πιθανοτήτων απόφασης

Χρονική Περίοδος	1	2	...	t
Nm	p_{n1}	$p_{n2} = (p_{n2}/p_{n1})$...	$p_{nt} = (p_{nt}/p_{nt-1})$
Om	$1 - p_{n1}$	$1 - p_{n2}$...	$1 - p_{nt}$

Πηγή: Kyriazis Nicholas and Metaxas Theodore (2010)

Όπου $p_{n1} \dots p_{nt}$ οι υπό συνθήκη πιθανότητες που εξαρτώνται από το αποτέλεσμα της προηγούμενης περιόδου. Με την πάροδο του χρόνου η πιθανότητα της επιστροφής πίσω στον παλαιό μακροπολιτισμό ($1 - p_{nt}$) συγκλίνει προς το μηδέν. Στην σχήμα 2, αναπαρίσταται το δέντρο απόφασης, όπου τα διάφορα στοιχεία ενός μακροπολιτισμού (π.χ. θρησκεία, πολεμικές επιχειρήσεις, οικονομία, πολιτική κλπ.), ενσωματώνονται σταδιακά σε ένα νέο σύνολο:

Σχήμα 2: Δέντρο απόφασης και ενσωμάτωση των διαφόρων στοιχείων ενός μακροπολιτισμού σε ένα συνεκτικό σύνολο

Πηγή: Kyriazis and Metaxas (2012)

Οι κύκλοι αντιπροσωπεύουν τα διάφορα στοιχεία ενός νέου μακροπολιτισμού, που προκύπτουν σε έναν τομέα κατά τη χρονική περίοδο 1 και 2 και ενισχύονται μέσω της διάχυσης σε άλλους τομείς στις περιόδους 3 και 4, και έχουν εννοποιηθεί σε ένα νέο αμοιβαία υποστηριζόμενο μακροπολιτισμό στην περίοδο 5.

Το μοντέλο μπορεί να περιγραφεί από δύο απλές εξισώσεις:

$$1. \quad m = a + om + nm + e^{g_t \cdot t}$$

Όπου m = ο μακροπολιτισμός

με

om = ο παλαιός (old) μακροπολιτισμός

nm = ο νέος (new) μακροπολιτισμός,

που κυριαρχεί με την πάροδο του χρόνου εάν το g_t είναι θετικό.

$$2. \quad g_t = f(g_t, d)$$

Όπου το g_i είναι ο ρυθμός μεταβολής της αλλαγής, ανάλογα με την δημιουργία νέων στοιχείων ενός μακροπολιτισμού και η ταχύτητα διάχυσης τους (προσαρμογή από άλλους τομείς).

Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται μελέτες που αναλύουν την ιστορία των ΗΠΑ και απαντάνε σε ερωτήματα όπως γιατί δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε πολιτικά και οικονομικά η χώρα (Olson, 1994; Βερέμης, 2010; McDougall, 2004; Hartz, 1955; Greene, 1988; Τοκβίλ, 1997, Γούντγουορντ, 1969; Τζένσεν, 1967), μελέτες που αναφέρονται στην ανάλυση της επαναστατικής περιόδου (Bailyn, 1967, Bancroft, 1861) αλλά και μελέτες για την ερμηνεία της αμερικανικής δημοκρατίας (Sohner, 1973; Τσάτσος, 1955). Η συνεισφορά των ανωτέρω ερευνών αναλύεται στην τέταρτη ενότητα σε διάφορα σημεία της περιγραφής των πεδίων-ορόσημων.

3. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία του μακροπολιτισμού που ακολουθείται στην παρούσα έρευνα αναλύεται ως εξής: αρχικά καθορίζονται τα πεδία-ορόσημα που παρατηρούνται στην ιστορική εξέλιξη των ΗΠΑ και τα χρονικά διαστήματα στα οποία εμφανίζονται τα πεδία αυτά. Για κάθε ένα από τα πεδία-ορόσημα, ανιχνεύονται οι αξίες και οι θεσμοί που περιέχουν δημοκρατικά στοιχεία. Στη συνέχεια αυτές οι αξίες μεταφέρονται μέσω της περιορισμένης ορθολογικότητας στον πολιτικό πεδίο και δημιουργούν το πολίτευμα της δημοκρατίας. Οι αξίες που έχουν μεταφερθεί, έχουν δημιουργηθεί σε διαφορετικά και συνεχόμενα χρονικά σημεία, όμως κάθε επόμενη αξία που εμφανίζεται συνυπάρχει με την προηγούμενη και σχηματίζει κάθε φορά ένας συνθετικός μακροπολιτισμός. Όταν εξαντληθούν τα πεδία-ορόσημα και ολοκληρωθεί η ανίχνευση των αξιών/θεσμών τότε έχει αποκρυσταλλωθεί ο τελικός μακροπολιτισμός που οδηγεί στην δημιουργία της δημοκρατίας.

Στη παρούσα έρευνα οι χρονικές περίοδοι χωρίζονται σε τέσσερις, σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη των ΗΠΑ και την βιβλιογραφία, οι οποίες είναι οι εξής: 1η: 1607-1743, 2η: 1620-1776, 3η: 1630-1776 4η: 1740-1776. Τα πεδία-ορόσημα ορίζονται ως εξής: θρησκεία, πρωτόλειοι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί, ανάπτυξη γεωργίας, γεωγραφική θέση και απουσία φεουδαρχίας/φεουδαρχικής τάξης. Οι χρονικές περίοδοι και τα επιμέρους γεγονότα (πεδία - ορόσημα) ευθυγραμμίζονται και κατηγοριοποιούνται σε γενικές γραμμές παρόμοια με την προηγούμενη βιβλιογραφία,

είναι όμως προσαρμοσμένα σε μία ξεχωριστή ιχνηλάτηση που ομαδοποιεί διάσπαρτα στοιχεία της βιβλιογραφίας. Η πρώτη περίοδος αρχίζει το 1607 που δημιουργείται η πρώτη αποικία (ο οικισμός του Τζέιμσταουν στη Βιρτζίνια) και αρχίζει να υπεισέρχεται η επίδραση της θρησκείας (πουριτανισμού) και να ισχυροποιείται με τους Πίλγκριμς στο Πλύμουθ το 1620 και έπειτα. Το 1743 πέφτει η επίδραση της θρησκείας (παραμένει σε επίπεδο επίδρασης προς την επανάσταση) για αυτό και κλείνει η περίοδος αυτή. Η δεύτερη περίοδος αρχίζει το 1620 με το πρώτο νομοθετικό/αντιπροσωπευτικό σώμα στη Βιρτζίνια, η τρίτη περίοδος αρχίζει το 1630 όταν επεκτείνονται οι αγροτικές δραστηριότητες ενώ η απουσία της φεουδαρχίας και η ύπαρξη της γεωγραφικής απομόνωσης (της τέταρτης περιόδου) γίνονται αντιληπτά το 1740 και μετά όταν παρατηρείται η άνθιση (κυρίως πνευματική) της Πενσιλβάνια και η εμπειρία των προηγούμενων ετών σε συνδυασμό της σφυρηλάτηση της αμερικανικής κουλτούρας (αυτοπεποίθηση και εμπέδωση δημοκρατικών αντιπροσωπευτικών θεσμών). Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν άλλα πεδία-ορόσημα ή άλλος τρόπος ταξινόμησης των χρονικών περιόδων. Η χρονιά μέχρι την οποία μελετάμε σε αυτή την έρευνα είναι το 1776, όπου είναι αρχή της επανάστασης των κατοίκων του Νέου Κόσμου απέναντι στους Άγγλους, και η ταυτόχρονη διακήρυξη της ανεξαρτησίας των ΗΠΑ. Τέλος η περίοδος μετά το 1783, όταν και τελείωσε η επανάσταση και διαμορφώθηκε το δημοκρατικό ομοσπονδιακό σύνταγμα των ΗΠΑ (1787), είναι μία περίοδος που έχουμε στόχο να μελετήσουμε σε επόμενη έρευνα.

4. Ιστορική επισκόπηση

Η πρώτη μόνιμη αγγλική εγκατάσταση πληθυσμού στην Αμερική ήταν ένα εμπορικό πόστο που ιδρύθηκε στα 1607 στο Τζέιμσταουν, την παλιά επικράτεια της Βιρτζίνια. Ως το 1620, εποχή που οι γυναίκες στην Αγγλία κινητοποιήθηκαν για να έρθουν στη Βιρτζίνια, να παντρευτούν και να κάνουν εκεί τα σπιτικά τους, σημαντικές φυτείες είχαν δημιουργηθεί κατά μήκος του ποταμού Τζέιμς και ο πληθυσμός είχε αυξηθεί κατά χίλιους κατοίκους (Olson, 1994).

Οι δεκατρείς Πολιτείες που τελικά έγιναν οι ΗΠΑ ήταν: Νιου Χάμσαιρ, Μασαχουσέτη, Ροντ Άιλαντ, Κονέκτικατ, Νέα Υόρκη, Νιου Τζέρσει, Πενσιλβάνια, Ντέλαγουερ, Μέριλαντ, Βιρτζίνια, Β.Καρολίνα, Ν. Καρολίνα, και Γεωργία. Μερικές

ήταν απλώς παραφυάδες άλλων αποικιών. Το Ροντ Άιλαντ και το Κονέκτικατ ιδρύθηκαν από κατοίκους της Μασαχουσέτης την Μητρόπολη όλης της Νέας Αγγλίας. Η Γεωργία ιδρύθηκε, για φιλανθρωπικούς και πρακτικούς λόγους, από τον Τζέιμς Έντουαρντ Όγκλθορπ και μερικούς συνεργάτες του, που σκοπός τους ήταν να ελευθερώσουν φυλακισμένους για χρέη στις αγγλικές φυλακές και να τους στείλουν στην Αμερική να ιδρύσουν μια αποικία, που θα χρησίμευε ως προμαχώνας εναντίον των Ισπανών του Νότου. Δύο αποικίες η Βιρτζίνια και η Μασαχουσέτη, ιδρύθηκαν από εταιρείες των οποίων οι πόροι, που προέρχονταν από επενδυτές, χρησιμοποιούνταν για τον εφοδιασμό, τη μεταφορά και την συντήρηση των αποίκων. Η αποικία Νέα Ολλανδία (ή Νέο Άμστερνταμ), που ιδρύθηκε το 1621 από τους Ολλανδούς, υπήχθη στην αγγλική διακυβέρνηση το 1664 και μετονομάστηκε σε Νέα Υόρκη.

Οι περισσότεροι ευρωπαίοι μετανάστες εγκατέλειψαν τις πατρίδες τους για καλύτερες οικονομικές προοπτικές, μια τάση που συχνά ενισχυόταν από την επιθυμία τους για θρησκευτική ανεξαρτησία ή την απόφαση να απαλλαγούν από την πολιτική καταπίεση. Στο διάστημα από το 1620 μέχρι το 1635 η Αγγλία σαρωνόταν από οικονομικά προβλήματα. Πολλοί άνθρωποι δεν μπορούσαν να βρουν δουλειά ακόμη και επιδέξιοι τεχνίτες κέρδιζαν λίγο περισσότερα από τα στοιχειώδη. Η κακή σοδειά επέτεινε την αθλιότητα. Επιπλέον, η αναπτυσσόμενη εγγλέζικη υφαντουργία απαιτούσε όλο και περισσότερο μαλλί, για να μην σταματήσει η παραγωγή και οι κτηνοτρόφοι άρχισαν να καταπατούν εδάφη, που είχαν ως τότε παραχωρηθεί στη γεωργία (Olson, 1994).

Η Αμερική, σύμφωνα με τον Sohner (1972), είναι η μεγαλύτερη και η περισσότερο ετερογενής χώρα που προσπάθησε να λειτουργήσει σαν μία δημοκρατία. Η γη και η ιστορία, οι βασικές συνταγματικές αρχές, οι πολίτες με τις αξίες τους και τις αντιλήψεις τους – όλα αυτά διαμόρφωσαν την σύγχρονη πολιτική κουλτούρα, δηλαδή τον τρόπο με σκέφτονται και ενεργούν οι πολίτες της χώρας στην πολιτική. Καθοριστικοί παράγοντες ήταν η θέση (αποκομμένη αρχικά από την Ευρώπη) και το μεγάλο μέγεθος των ΗΠΑ, οι θεσμοί που σχηματοποιήθηκαν κατά την αποικιακή περίοδο (όπως η αντιπροσωπευτική κυβέρνηση των πρώτων 13 πολιτειών), οι συνταγματικές αρχές του φεντεραλισμού και της διάκρισης των εξουσιών, ο σεβασμός της ελευθερίας και των δικαιωμάτων των πολιτών, ο σεβασμός της βούλησης του λαού και της πλειοψηφίας που περιλαμβάνει η δημοκρατία, η

ιδεολογική επιρροή από τον καπιταλισμό και τον αμερικανικό πατριωτισμό και τέλος η διατήρηση της ισότητας ανάμεσα στους πολίτες με σεβασμό στην διαφορετικότητα ανεξάρτητα από την καταγωγή ή την εμφάνιση.

Προκειμένου να εντοπίσει τα γενεσιουργά αίτια της εθνικής ιστορίας και τις ουσιαστικές δυνάμεις που διαμόρφωσαν τους αμερικανικούς θεσμούς και συνέβαλαν στην ανάπτυξη της δημοκρατίας ο Beard⁶ στράφηκε κυρίως προς το εσωτερικό. Κατά τον Beard οι προσδιοριστικοί παράγοντες υπήρξαν οι εσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ οικονομικών συμφερόντων – αγροτών και βιομηχάνων, επιχειρηματιών και κτηματιών, οφειλετών και πιστωτών, εργασίας και κεφαλαίου, ριζοσπαστικών και συντηρητικών (Γούντγουορντ, 1969).

Η θρησκευτική και η πολιτική κοινότητα του 17ου αιώνα, βασισμένη στην κοινωνική πειθαρχία, στην αλληλεγγύη και στην ισότητα, βρίσκεται στη ρίζα της σημερινής αμερικανικής πολιτείας, της αμερικανικής κοινωνίας και της ατομικής ψυχής κάθε αμερικανού. Με αυτόν τον τρόπο εξηγείται το γεγονός ότι όταν χρειάστηκε να ενωθούν οι δεκατρείς πρώτες πολιτείες σε μίαν ενιαία χώρα, όλοι πειθάρχησαν σε αυτήν την ανάγκη και συμφώνησαν στην έννοια του ενιαίου έθνους (Τσάτσος, 1955). Επιπλέον μία τόσο μεγάλη χώρα δεν μπορούσε να αναπτύξει τις τόσο διαφοροποιημένες και ολοκληρωμένες πηγές της (γεωργία, εμπόριο, δάση, αλιεία, ορυχεία, υλικά κατασκευών) με καθοδήγηση από μία κυβέρνηση στην άλλη άκρη του κόσμου (Bancroft, 1861).

Κατά τη δεκαετία του 1760 και το πρώτο μισό του 1770, η πλειοψηφία των συνελεύσεων αντιστεκόταν στους νέους φόρους που επέβαλλε συνεχώς η Αγγλία, αλλά εξακολουθούσε να αναζητάει λύση μέσα στα πλαίσια του ισχύοντος συστήματος (Βερέμης, 2010). Οι διανοούμενοι των αποικιών ήταν ενήμεροι των ευρωπαϊκών εξελίξεων και θαυμαστές του αγγλικού συστήματος, όμως δεν δίστασαν να κατεδαφίσουν το σύστημα αυτό και να απεκδυθούν της αγγλικής τους ταυτότητας, όταν αισθάνθηκαν ότι οι πολύτιμες ελευθερίες τους κινδύνευαν (Bailyn, 1967). Στην κατασκευή του νέου κράτους σημαντικό ρόλο έπαιξε η εμπειρία των αποίκων στην τοπική διακυβέρνηση, με την οποία ήταν εξοικειωμένοι (Βερέμης, 2010). Το πρώτο Ηπειρωτικό Κογκρέσο συγκλήθηκε, από τους Samuel και John Adams, John Jay, Patrick Henry, George Washington, στη Φιλαδέλφεια τον Σεπτέμβριο του 1774. Το έργο τους ήταν να διατυπώσουν τα παράπονα τους προς τον θρόνο, να οργανώσουν

⁶ Αμερικανός ιστορικός τους 20ου αιώνα (1875-1948) με μεγάλη επιρροή.

την αντίσταση τους κατά της αγγλικής εξουσίας και να καταλήξουν στη συνταγματική τους σχέση με τη μητρόπολη. Στις 27 Ιανουαρίου 1775, ο Λόρδος Dartmouth, υπουργός για τα ζητήματα της Αμερικής, διέταξε τον στρατηγό Thomas Gage στη Βοστώνη να συλλάβει τους πρωταίτιους του Ηπειρωτικού Συνεδρίου. Πολλοί από τους καταζητούμενους είχαν εγκαταλείψει την Βοστώνη και ο Gage έστειλε δυνάμεις στο Λέξινγκτον και στο Κόνκορντ, στις αποθήκες πυρομαχικών των ανταρτών. Οι πολιτοφύλακες του Λέξινγκτον αντιστάθηκαν χωρίς αποτέλεσμα, όμως στο Κόνκορντ ο αγγλικός στρατός γνώρισε τις πρώτες απώλειες από τους αντάρτες. Η Αγγλία απάντησε στην εξέγερση της Βοστώνης στέλνοντας εναντίον των αποίκων τον μεγαλύτερο στρατό στην ιστορία της: 370 μεταγωγικά πλοία με 32.000 άνδρες συνοδευόμενα από 73 πολεμικά και 13.000 ναύτες. Οι Αμερικανοί άρχισαν σιγά σιγά να μεταμορφώνονται σε έθνος. Στο Δεύτερο Ηπειρωτικό Συνέδριο, που συνήλθε στη Φιλαδέλφεια στις 10 Μαΐου 1775, οι αντιπρόσωποι οργανώθηκαν ως κυβέρνηση των αποικιών και ανέλαβαν την πολεμική προετοιμασία της χώρας. Αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων εξέλεξαν τον George Washington. Ένας νότιος αναλάμβανε να οδηγήσει τους άτακτους πολιτοφύλακες του βορρά. Ο Washington έγινε το σύμβολο της αμερικανικής ενότητας στην πολεμική προσπάθεια. Μέτριος στρατιωτικός, αλλά απόλυτα αφοσιωμένος στον αγώνα, κατάφερε να αντέξει όλες τις κακουχίες και τις αναποδιές του οκταετούς πολέμου, χωρίς να χάσει την πίστη του και την υποστήριξη των συμπατριωτών του. Όταν ο πόλεμος τελείωσε, δεν επιζήτησε την εξουσία, ακόμα και όταν του προσφέρθηκε χωρίς όρους. Έφερε στο αξίωμα πρώτου Προέδρου των ΗΠΑ τη σεμνότητα του Ρωμαίου Κινκινάτου και την τιμιότητα του δίκαιου Αριστείδη. Αποσύρθηκε στον ιδιωτικό του βίο όταν θεώρησε ότι η αποστολή του ως Προέδρου είχε τελειώσει και φρόντισε να απελευθερωθούν οι δούλοι του μετά τον θάνατο του. Την άνοιξη του 1776 ο βρετανικός στόλος εγκατέλειψε τη Βοστώνη ενώ κυκλοφορούσαν οι επαναστατικές ιδέες του ριζοσπάστη Thomas Paine. Ο τελευταίος θεωρούσε ότι η Αγγλία είχε εκμεταλλευτεί με στυγνότητα τις αποικίες ώστε οι Αμερικανοί όφειλαν να κηρύξουν αμέσως την ανεξαρτησία τους. Στις 4 Ιουλίου 1776 οι αντιπρόσωποι του Ηπειρωτικού Κογκρέσου επικύρωσαν στη Φιλαδέλφεια τα άρθρα της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας. Η επιτροπή που συνέταξε το κείμενο περιλάμβανε τους Thomas Jefferson, John Adams, Benjamin Franklin, Robert Sherman κ.ά.

Το απόσπασμα εκείνο που ανέδειξε τα ιδεώδη των επαναστατών, γραμμένο από το χέρι του Jefferson, πέρασε στα χείλη των οπαδών της ανατροπής του παλιού συστήματος στην Ευρώπη: «Θεωρούμε αυτές τις αλήθειες αυταπόδεικτες: ότι όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι, ότι είναι προικισμένοι με αναφαίρετα δικαιώματα, ότι ανάμεσα σε αυτά είναι η ζωή, η ελευθερία και η επιδίωξη της ευτυχίας, ότι για την κατοχύρωση τους ορίζονται κυβερνήσεις που αντλούν τη δίκαιη εξουσία τους από τη συναίνεση των κυβερνωμένων, ότι οποτεδήποτε μια κυβέρνηση καταστρατηγήσει αυτούς τους σκοπούς είναι δικαίωμα του λαού να την αντικαταστήσει ή να την καταργήσει και να ορίσει νέα κυβέρνηση». Οι επαναστάτες κατάφεραν να νικήσουν το στέμμα χάρη στη πολεμική έξοδο της Γαλλίας στο πλευρό τους. Ο Franklin που διαπραγματεύτηκε στο Παρίσι τη συνθήκη συμμαχίας, πιστώθηκε τη μεγάλη αυτή επιτυχία. Στις 3 Σεπτεμβρίου 1783, η συνθήκη με τη Βρετανία επικύρωσε την άνευ όρων ανεξαρτησία των αποικιών (Βερέμης, 2010).

a. Θρησκεία

Κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών πολέμων και αναταραχών του 16ου αιώνα και 17ου αιώνα μια οργάνωση ανθρώπων, ανδρών και γυναικών, που ονομάζονταν Πουριτανοί, επιδίωκε να αναμορφώσει την Εκκλησία της Αγγλίας εκ των έσω. Ουσιαστικά απαιτούσαν πιο ακέραιο προτεσταντισμό από μέρους της επίσημης εκκλησίας και υποστήριζαν απλούστερες μορφές πίστης και λατρείας (Olson, 1994) καθώς και ελεύθερη επιλογή θρησκευτικών ηγετών (Βερέμης, 2010). Οι μεταρρυθμιστικές τους αντιλήψεις, καταστρέφοντας την ενότητα της επίσημης εκκλησίας απειλούσαν να διαιρέσουν το λαό και να υπονομεύσουν τη βασιλική εξουσία. Κέντρο του πουριτανισμού στην Αγγλία ήταν το πανεπιστήμιο του Cambridge και η άποψη που καλλιεργήθηκε εκεί ήταν αντίθετη με τον έλεγχο της Εκκλησίας από τον Μονάρχη και τους επισκόπους της επιλογής του. Η αναζήτηση της θρησκευτικής αυτοδιάθεσης και η αντίθεση προς την απόλυτη κρατική εξουσία που διατρέχει την αμερικανική παράδοση, συνδέονται στενά με την ανάπτυξη της φιλελεύθερης παράδοσης στην αγγλική ιστορία (Βερέμης, 2010).

Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Ιάκωβου του 1ου, μια μικρή ομάδα σεπαρατιστών – μια ριζοσπαστική αίρεση κυρίως χωρικών, που δεν πίστευαν ότι η Εκκλησία της Αγγλίας ήταν ποτέ δυνατόν να μεταρρυθμιστεί σύμφωνα με τις

επιθυμίες τους- αναχώρησαν για το Λέιντεν της Ολλανδίας, όπου τους επιτρεπόταν να ακολουθούν τις θρησκευτικές δοξασίες τους. Αργότερα μερικοί πιστοί του Λέιντεν, που έγιναν γνωστοί ως «Πίλγκριμς» (προσκυνητές), αποφάσισαν να μεταναστεύσουν στο Νέο Κόσμο, όπου το 1620 ίδρυσαν την αποικία του Πλίμουθ. Τα χαρακτηριστικά ενός αυτοδύναμου και ανεξάρτητου πληθυσμού που εμφάνιζαν οι κάτοικοι της Νέας Αγγλίας (του Πλύμουθ) εκδηλώθηκαν αρχικά από τους 102 θαλασσοδαρμένους Πίλγκριμς, οι οποίοι αποβιβάστηκαν στη χερσόνησο του Κέιτ Κοντ, που εξέχει στον Ατλαντικό από τη νοτιοανατολική Μασαχουσέτη. Είχαν σαλπάρει για την Αμερική υπό την αιγίδα της εταιρείας «Βιρτζίνια» του Λονδίνου και επρόκειτο κατά συνέπεια να εγκατασταθούν στη Βιρτζίνια, αλλά το πλοίο τους, το «Μειφλάουερ» έπιασε ξηρά ψηλά στο βορρά. Ύστερα από μερικές εβδομάδες εξερεύνησης, οι άποικοι αποφάσισαν να μη συνεχίσουν το ταξίδι τους προς τη Βιρτζίνια, αλλά να παραμείνουν εκεί όπου βρίσκονταν. Σαν τόπο για την εγκατάστασή τους επέλεξαν την περιοχή κοντά στο λιμάνι του Πλίμουθ και παρά τις φριχτές παγωνιές του πρώτου χειμώνα, επέζησαν (Olson, 1994).

Λίγο μετά την άνοδο στο θρόνο του Κάρολου του 1ου, στα 1625, οι αρχηγοί των Πουριτανών στην Αγγλία πίστευαν ότι υποβάλλονταν σε όλο και μεγαλύτερους διωγμούς. Αρκετοί κληρικοί, που δεν τους επιτρεπόταν πια να κηρύσσουν, έφυγαν για την Αμερική, προσχωρώντας στους Πίλγκριμς και ακολουθούμενοι από τους οπαδούς τους. Αντίθετα με τους πρώτους μετανάστες, η δεύτερη αυτή ομάδα, που ίδρυσε την αποικία της Μασαχουσέτης στα 1630 και έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη⁷ ολόκληρης της Νέας Αγγλίας, περιλάμβανε πολλά άτομα σημαντικής οικονομικής και κοινωνικής επιφάνειας (Olson, 1994; Βερέμης, 2010; Greene, 1988). Ιδρύθηκε από 25 ανθρώπους με βασιλική εξουσιοδότηση. Οδηγημένοι από τον κυβερνήτη Τζον Γουίνθροπ (John Winthrop), οι άποικοι του κόλπου της Μασαχουσέτης (Βοστώνη) ήταν αποφασισμένοι να επιτύχουν και αμέσως ρίχτηκαν στο σκληρό έργο του βιοπορισμού. Μέσα στα πρώτα δέκα χρόνια κατέφθασαν 65 ιεροκήρυκες και η υπερίσχυση μιας θεοκρατίας που αναπτύχθηκε στη Μασαχουσέτη ήταν συνέπεια της βαθιάς πίστης των ηγετών της. Θεωρητικά η εκκλησία και το κράτος αποτελούσαν διαχωρισμένες εξουσίες. Στην πραγματικότητα όμως ήταν ταυτισμένες, καθώς όλοι οι θεσμοί ανάγονταν στη θρησκεία (Olson, 1994). Το

⁷ Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της αμερικανικής πολιτικής σκέψης έπαιξε η άνθιση της Φιλαδέλφειας το 1740 και της Βιρτζίνια το 1763.

Κολλέγιο του Harvard, που ιδρύθηκε την πρώτη δεκαετία του εποικισμού της Βοστώνης, σκοπό είχε να διδάξει στους νέους το πουριτανικό δόγμα (Βερέμης, 2010). Σύντομα αναπτύχθηκε ένα θεοκρατικό και αυταρχικό σύστημα διακυβέρνησης. Στις συνελεύσεις τους ωστόσο οι άποικοι είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν δημόσια τα προβλήματα και έτσι απέκτησαν κάποια εμπειρία στην αυτοδιοίκηση. Αν και οι πόλεις αναπτύσσονταν γύρω από έναν εκκλησιαστικό πυρήνα, οι άποικοι βαρύνονταν με πολιτικές υποχρεώσεις που απέρρεαν από τις απαιτήσεις της μεθοριακής ζωής (Olson, 1994). Από όλους τους επίγειους πειρασμούς, οι πουριτανοί προσκυνητές φοβούνταν περισσότερο την εξουσία. Η ανεξέλεγκτη εξουσία και η διαφθορά που προκαλούσε στην ευάλωτη ανθρώπινη φύση, παρέμεινε η έμμονη ιδέα όλων των αποίκων που απασχολήθηκαν είτε με την τοπική πολιτική, είτε με τις σχέσεις των αποικιών με τη μητέρα χώρα πέρα από τον ωκεανό. Όμως ο αγγλικός θρόνος περιφρονούσε συστηματικά τις δημοκρατικές τους ευαισθησίες. Οι τοπικοί κυβερνήτες, που διορίζονταν από τον Βασιλέα και το κοινοβούλιο του, αντιμετώπιζαν τις αποικίες σαν μια αγελάδα με μοναδικό προορισμό να ικανοποιεί τις ανάγκες του ιδιοκτήτη της και οι Βρετανοί ιθύνοντες έβλεπαν τους αποίκους μόνο σαν πηγή φορολόγησης και πόρων για να χρηματοδοτήσουν τα κρατικά τους ελλείμματα. Ο πρώτος επαναστάτης θεώρησαν την κοντόφθαλμη αυτή εκμετάλλευση σαν αγγλική συνωμοσία για τον πολιτικό εξανδραποδισμό των αποικιών (Βερέμης, 2010). Για πολλά χρόνια ο κλήρος και οι συντηρητικοί λαϊκοί προσπάθησαν να διατηρήσουν την υποταγή στη θρησκεία. Δεν κατάφεραν ωστόσο να υποτάξουν το πνεύμα όλων των πολιτών. Ο Ρότζερ Γουίλιαμς, ένας επαναστάτης κληρικός, αμφισβητούσε και το δικαίωμα τους να παίρνουν τη γη των Ινδιάνων, και την ορθότητα της ένωσης εκκλησίας και κράτους. Για τη διασπορά «νεωτερικιστικών και επικίνδυνων ιδεών» εναντίον της δικαστικής εξουσίας, εξορίστηκε από την αποικία. Βρήκε καταφύγιο ανάμεσα σε φιλικούς Ινδιάνους στο γειτονικό Ροντ Άιλαντ και σε λίγο ίδρυσε εκεί μια αποικία, που βασίζονταν στην αντίληψη ότι οι άνθρωποι μπορούν να λατρεύουν το θεό όπως θέλουν και ότι η εκκλησία και κράτος οφείλουν να διαχωριστούν. Οι αιρετικοί δεν ήταν οι μόνοι που εγκατέλειψαν τη Μασαχουσέτη. Πολλοί ορθόδοξοι πουριτανοί, αναζητώντας γονιμότερη και καλύτερες ευκαιρίες, έφευγαν από την αποικία. Υπήρχαν φήμες για τη γονιμότητα της Κοιλιάδας του ποταμού Κονέκτικατ που ενθουσίαζαν όσους αγρότες αντιμετώπιζαν δυσκολίες με την άγονη γη τους. Πολλοί ήταν έτοιμοι να αφηφήσουν τον κίνδυνο των Ινδιάνικων επιθέσεων, για να

αποκτήσουν πεδινό έδαφος και παχύ εύφορο χώμα. Σε τέτοιες κοινότητες δεν ήταν απαραίτητη η προϋπόθεση συμμετοχής στην εκκλησία, για να έχει κανείς το δικαίωμα εκλογής στη διοίκηση. Άλλοι άποικοι της Μασαχουσέτης διείσδυσαν στις βόρειες περιοχές και σύντομα το Νιου Χάμσαιρ και το Μέιν εποικίστηκαν από ανθρώπους που ζητούσαν ανεξαρτησία και γη (Olson, 1994).

Με το τέλος της επόμενης δεκαετίας ο πουριτανισμός έβαλε τη σφραγίδα του σε έξι αγγλικές αποικίες (ό.π). Το τέλος του παλιού πουριτανισμού στη Βοστώνη άρχισε με τον Charles Chauncy, ο οποίος το 1743 επιτέθηκε στις ακρότητες των σκληρών πουριτανών συμβάλλοντας έτσι στην αναμόρφωση της εκκλησίας. Πιστεύοντας ότι ο θεός παρατηρεί και αμείβει τις καλές πράξεις, εγκατέλειψε την αντίληψη των καλβινιστών ότι τα πάντα ήταν προκαθορισμένα. Υπήρχε ακόμη η ισχυρή επίδραση του Διαφωτισμού που ήθελε τον άνθρωπο έλλογο ον και έθετε τη λογική ως πυξίδα όλων των πράξεων του. Η αλλαγή στις θρησκευτικές αντιλήψεις είχε επαναστατικές επιπτώσεις στην αμερικανική πολιτική σκέψη. Οι επιδράσεις ήταν αμφίπλευρες. Αν οι κοινότητες των ανθρώπων λειτουργούσαν με λογικά συμβόλαια, τότε ο πιστός που έβρισκε μόνος την οδό της σωτηρίας μπορούσε να επιλύσει σύνθετα πολιτικά προβλήματα. Αν λοιπόν ο Θεός ήταν αγαθός και όχι αδυσώπητος πατέρας, και τα παιδιά του λογικοί οργανισμοί, τότε ο δρόμος προς την προσωπική ευτυχία ήταν ανοιχτός. Αν ακόμη ο μονάρχης αποτελούσε αντανάκλαση της θείας βούλησης, τότε ήταν υποχρέωση του να φροντίζει για το καλό των υπηκόων που ο Θεός τού είχε εμπιστευθεί (Βερέμης, 2010).

Αλλά οι πουριτανοί δεν ήταν οι μόνοι άποικοι που παρακινήθηκαν από θρησκευτικά κίνητρα. Απογοήτευση για τη μοίρα τους στην Αγγλία οδήγησε τον Ουίλιαμ Πεν (William Penn) και άλλους Κουακέρους (από τη λέξη quake, τρόμος ενώπιον του θεού) να αναλάβουν την ίδρυση της Πενσιλβάνια (Φιλαδέλφεια). Επρόκειτο για μια ειρηνική έκφραση του πουριτανισμού που προσέθεσε ένα στοιχείο ανθρωπισμού. Ο Πεν (1644-1718) και οι οπαδοί του αρνήθηκαν συστηματικά να χρησιμοποιήσουν τη βία εναντίον κάθε ανθρώπου, λευκού ή Ινδιάνου όπως και να αναγνωρίσουν το θεσμό της δουλείας. Δημιούργησαν έτσι ένα κλίμα ανοχής και ελευθερίας, άγνωστο στους άτεγκτους εποίκους της Μασαχουσέτης. Όταν άρχισε η μεγάλη ακμή της Φιλαδέλφειας, οι Κουακέροι είχαν χάσει πια τον έλεγχο της, όμως το ήπιο ήθος παρέμεινε η κληρονομιά της πόλης (Olson, 1994; Βερέμης, 2010). Παρόμοιο μέλημα – της θρησκευτικής αυτοδιάθεσης- για την τύχη των Άγγλων

καθολικών ήταν ένας παράγοντας που έκανε τον Σέσιλ Κάλμπερτ να ιδρύσει το Μέριλαντ. Στην Πενσιλβάνια και στη Β.Καρολίνα επίσης πολλοί διαφωνούντες από τη Γερμανία και την Ιρλανδία αναζητούσαν μεγαλύτερη θρησκευτική ανεξαρτησία καθώς και οικονομικές ευκαιρίες (Olson, 1994).

b. Πρωτόλειοι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί

Ο ιδιότυπος χαρακτήρας των αγγλικών αποικιών σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές αποικίες όσον αφορά τις ευκαιρίες που πρόσφεραν προς οικονομική βελτίωση, θρησκευτική ελευθερία και την ανάμιξη διαφόρων εθνοτήτων, ίσχυε τουλάχιστον εξίσου και όσον αφορά τους θεσμούς που αναπτύχθηκαν εκεί. Οι αποικίες ανέπτυξαν νομοθεσία που ψηφίζονταν από ειδικά εκλεγόμενα νομοθετικά σώματα, μέσω της οποίας οι άποικοι εξέφραζαν τα αισθήματά τους και ασκούσαν την αύξουσα επιρροή τους. Το προηγούμενο δημιουργήθηκε στην πρώτη αποικία, την Βιρτζίνια, όχι από τον Βασιλιά ή το Κοινοβούλιο της Αγγλίας, αλλά από την εταιρία της Βιρτζίνια, η οποία είχε την έδρα της στο Λονδίνο και της οποίας η πρόθεση δεν ήταν να συστήσει νομοθετικά σώματα στην Αμερική. Αυτό έγινε άθελα της και έμμεσα, ως εξής: τα καταστατικά των εμπορικών εταιριών πρόβλεπαν την ύπαρξη μιας οργάνωσης ουσιαστικά δημοκρατικής. Δηλαδή όλοι οι μέτοχοι όφειλαν να συνέρχονται από κοινού και να εκλέγουν το διοικητικό συμβούλιο, καθώς και να θεσπίζουν τους κανονισμούς βάσει των οποίων ρυθμιζονταν η λειτουργία της εταιρείας. Έτσι συνέβη και στην περίπτωση της Εταιρείας της Βιρτζίνια – η οποία για να προσελκύσει αποίκους, υπόσχονταν ότι όσοι αποφάσιζαν να πάνε στην Βιρτζίνια, γίνονταν αυτομάτως μέτοχοι της εταιρείας.

Στην αρχή η αποικία κυβερνούταν από ένα συμβούλιο και αργότερα από κυβερνήτες στους οποίους δίνονταν απόλυτη εξουσία. Το 1618, για να κατευνάσει την δυσαρέσκεια των αποίκων, η εταιρία αποφάσισε να συγκαλέσει σε συνέλευση τους «μετόχους» που ζούσαν στην Βιρτζίνια, με σκοπό να θεσπίσουν κανόνες αναφορικά με τη διακυβέρνηση της αποικίας, επί των οποίων όμως η έδρα της εξουσίας στο Λονδίνο διατηρούσε το δικαίωμα της αρνησικυρίας. Αλλά όταν οι αντιπρόσωποι των διαφόρων οικισμών της αποικίας συνήλθαν το 1619 υπό την επωνυμία Βουλή των Κοινοτικών Αντιπροσώπων (House of Burgesses), άρχισαν αμέσως να ενεργούν ως νομοθετικό σώμα και εφάρμοσαν συνειδητά κανονισμούς

και διαδικασίες κατά το πρότυπο του Κοινοβουλίου της Αγγλίας (Τζένσεν, 1967). Το γεγονός αυτό υπήρξε από τα σημαντικότερα ολόκληρης της αποικιακής περιόδου. Από τότε κατέστη γενική η παραδοχή ότι οι άποικοι είχαν δικαίωμα συμμετοχής στη δικιά τους κυβέρνηση (Olson, 1994). Όταν το 1624 ο Βασιλιάς της Αγγλίας έθεσε την αποικία υπό την βασιλική επικυριαρχία του, απέστειλε κυβερνήτες όπως είχε κάνει στο παρελθόν η εταιρία. Αλλά μέσα σε λίγα χρόνια η ιδέα του αντιπροσωπευτικού νομοθετικού σώματος είχε γίνει γενικώς αποδεκτή σαν αναπόσπαστο μέρος της κυβέρνησης της αποικίας. Από τη στιγμή που δημιουργήθηκε και έγινε δεκτό αυτό το προηγούμενο, αποτέλεσε αντικείμενο μίμησης εκ μέρους των άλλων αποικιών⁸, όσων με την πάροδο του χρόνου ιδρύονταν⁹. Οι Πουριτανοί που εποίκισαν τον Κόλπο της Μασαχουσέτης έφεραν μαζί τους τον καταστατικό χάρτη της εταιρίας τους και οι μέτοχοι έγιναν αυτομάτως μέλη του νομοθετικού σώματος της αποικίας (Τζένσεν, 1967). Τα καταστατικά που παραχωρήθηκαν στον Γουίλιαμ Πεν της Πενσιλβάνια, στους ιδιοκτήτες της βόρειας και της νότιας Καρολίνας και του Νιου Τζέρσει, όριζαν ότι η νομοθεσία έπρεπε να έχει «τη σύμφωνη γνώμη των ελεύθερων αποίκων» (Olson, 1994). Ο ιδιοκτήτης της αποικίας του Μέριλαντ (Σέσιλ Κάλμπερτ) απολάμβανε με βάση τον καταστατικό χάρτη σχεδόν δικτατορικά δικαιώματα, αλλά είχε την υποχρέωση να συγκαλεί τους κατοίκους για να εγκρίνουν τους νόμους που θέσπιζε. Οι κάτοικοι επέμειναν από την αρχή ότι είχαν το δικαίωμα να

⁸ Η διάταξη για αυτοδιοίκηση παραλείφθηκε μόνο σε δύο περιπτώσεις: πρώτα στη Νέα Υόρκη, που παραχωρήθηκε στον αδελφό του Κάρολου II, Δούκα της Υόρκης, ο οποίος αργότερα έγινε ο βασιλιάς Ιάκωβος II και κατόπιν στη Γεωργία, η οποία παραχωρήθηκε σε μια ομάδα τοποτηρητών. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, οι όροι διακυβέρνησης δεν διατηρήθηκαν για πολύ, διότι οι άποικοι απαιτούσαν νομοθετική αντιπροσώπευση τόσο επίμονα, που σύντομα οι αρχές αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Στην αρχή το δικαίωμα της συμμετοχής των αποίκων στη νομοθετική εξουσία ήταν περιορισμένης σημασίας. Κατέληξε όμως να παίζει ρόλο μεταβατικού σταδίου για τη σχεδόν πλήρη επικράτηση τους μέσα από τα ελεγκτικά συμβούλια, τα οποία αρχικά πέτυχαν και στη συνέχεια εκμεταλλεύτηκαν τον έλεγχο των οικονομικών. Στη μια πολιτεία μετά την άλλη, καθιερώθηκε η αρχή ότι δεν θα επιβάλλονται φόροι και δεν θα δαπανάται το συγκεντρωμένο ετήσιο κρατικό εισόδημα – ακόμη και για το μισθό του κυβερνήτη ή άλλων διορισμένων – χωρίς τη συγκατάθεση εκλεγμένων αντιπροσώπων. Εάν ο κυβερνήτης και οι άλλοι αξιωματούχοι δεν συμμορφώνονταν με τις αποφάσεις των λαϊκών συνελεύσεων, η συνέλευση μπορούσε να αρνηθεί να δώσει κονδύλια ακόμη και για ζωτικές ανάγκες. Έτσι υπήρξαν περιπτώσεις κυβερνητών που, επειδή δυστρόπησαν, ψηφίστηκε να μην πάρουν καθόλου το μισθό τους ή να πάρουν κάποιο μισθό συμβολικό. Μπροστά σ'αυτήν την απειλή, οι κυβερνήτες και οι άλλοι διορισμένοι αξιωματούχοι προτιμούσαν να είναι υποχωρητικοί στις απαιτήσεις των αποίκων (Olson, 1994).

⁹ Ενδεικτικά αναφέρουμε πολιτείες και τα έτη κατά τα οποία δημιουργήθηκαν τοπικά κοινοβούλια: Μέριλαντ (1639), Πενσιλβάνια (1682 προηγουμένως ίσχυε το σύμφωνο του Μείφλάουερ), Νέα Υόρκη (1683), Β.Καρολίνα (αρχές 1700).

αποδοκιμάζουν αν ήθελαν τους νόμους που θέσπιζε ο ιδιοκτήτης και άρχισε μεταξύ τους μια διαμάχη που έμελε να διαρκέσει έναν σχεδόν αιώνα και να τερματισθεί με την νίκη του αντιπροσωπευτικού νομοθετικού σώματος του Μέριλαντ (Τζένσεν, 1967). Στις αποικίες της Βιρτζίνια και του Μέριλαντ οι εύποροι κτηματίες αντιμετώπιζαν τις κοινωνικές τους υποχρεώσεις σοβαρά, υπηρετώντας σαν ειρηνοδίκες, πολιτοφύλακες και μέλη νομοθετικών συνελεύσεων. Αλλά και οι μικροκτηματίες χωρικοί παρευρίσκονταν σε λαϊκές συναθροίσεις και απέκτησαν πολιτικά αξιώματα. Το ανεξάρτητο φρόνημα τους ήταν μια συνεχής προειδοποίηση προς την ολιγαρχία των μεγαλοκαλλιεργητών, να μην σφετερίζονται τα δικαιώματα ελεύθερων ανθρώπων (Olson, 1994). Με την πάροδο του χρόνου τα νομοθετικά σώματα των αποικιών αποκτούσαν όλο και περισσότερο εξουσία σε βάρος των κυβερνητών που διορίζε η Αγγλία. Το κυριότερο όπλο που διέθεταν τα αποικιακά νομοθετικά σώματα ήταν η αρμοδιότητα τους να εγκρίνουν και να επιβάλλουν φόρους. Και όπως συνέβη στην περίπτωση του Κοινοβουλίου στην πάλη του με το Αγγλικό Στέμμα, επέμειναν ότι μόνο οι αντιπρόσωποι των αποίκων είχαν το δικαίωμα να αποφασίζουν για τον τρόπο χρησιμοποίησης της φορολογίας εσόδων. Αποτέλεσμα ήταν ότι, από τα μέσα ήδη του 18ου αιώνα, είχε αναγνωριστεί σαν κάτι πολύ φυσικό το προνόμιο αυτοδιοικήσεως των αποικιών, τουλάχιστον όσον αφορούσε τις εσωτερικές τους υποθέσεις. Έτσι οι Άγγλοι άποικοι συνήθισαν να κυβερνώνται δια της ψήφου αντί να καταφεύγουν στα όπλα, μολονότι το έκαναν και αυτό προκειμένου να κερδίσουν την ανεξαρτησία τους. Αλλά μόλις την κέρδισαν, υιοθέτησαν και πάλι το σύστημα πολιτικής δράσης για τον διακανονισμό των υποθέσεων τους (Τζένσεν, 1967).

Στη Νέα Αγγλία (το τότε Πλύμουθ), για πολλά χρόνια, υπήρχε πιο ολοκληρωμένο σύστημα αυτοδιοίκησης από ό,τι στις υπόλοιπες αποικίες. Εάν οι Πίλγκριμς (Προσκυνητές) είχαν εγκατασταθεί στη Βιρτζίνια, θα τελούσαν κάτω από την εξουσία της Εταιρείας του Λονδίνου (Βιρτζίνια). Όμως στη δική τους αποικία, το Πλίμουθ, δεν τους επηρέαζαν οι κυβερνητικές δικαιοδοσίες. Έτσι αποφάσισαν να δημιουργήσουν το δικό τους πολιτικό όργανο. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους με το «Μείφλάουερ» συνέστησαν ένα όργανο διακυβέρνησης που ονομάστηκε «Το σύμφωνο του Μείφλάουερ» για να «συστήσουμε από κοινού ένα πολιτικό, κοινωνικό σώμα για την τήρηση της τάξης και την προστασία του συνόλου... και δυνάμει αυτού να ψηφίζουμε, να θεσμοθετούμε και να κωδικοποιούμε τέτοιους δίκαιους νόμους,

διατάγματα, νομοθετικές πράξεις, νομικούς κανόνες και αρμοδιότητες που να διασφαλίζουν την ισότητα, με τον πιο ικανοποιητικό και ενδεδειγμένο τρόπο για το καλό των αποίκων». Μολονότι δεν υπήρχε νομική βάση στη δημιουργία αυτού του συστήματος αυτοδιοίκησης, η ενέργειά τους ουδέποτε αμφισβητήθηκε, και χάρη στο Σύμφωνο, οι άποικοι του Πλίμουθ μπορούσαν για πολλά χρόνια να διαχειρίζονται τις υποθέσεις τους χωρίς εξωτερικές επεμβάσεις.

Κάτω από το φάσμα της απειλής αυτής οι εταιρείες υποχώρησαν και ο κυβερνητικός έλεγχος πέρασε σε εκλεγμένους αντιπροσώπους. Ακολουθώντας τη Νέα Αγγλία, αποικίες όπως το Νιου Χέιβεν, το Ροντ Άιλαντ και το Κονέκτικατ πέτυχαν αυτοδιοίκηση, στην αρχή αποδεικνύοντας ότι είναι υπεράνω κάθε κυβερνητικής εξουσίας και στη συνέχεια δημιουργώντας δικό τους πολιτικό σύστημα, κατά τα πρότυπα των Πίλγκριμς του Πλίμουθ.

Η πολιτική ανεξαρτησία που απολάμβαναν οι άποικοι είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή απομάκρυνση τους από την Αγγλία και γινόντουσαν όλο και περισσότερο «Αμερικανοί» παρά «Εγγλέζοι». Η τάση αυτή ενισχυόταν από την ταυτόχρονη ανάμιξη τους με ομάδες άλλων εθνικοτήτων και πολιτισμών.

Το πώς συντελούνταν η μεταλλαγή αυτή και ο τρόπος με τον οποίο στήνονταν τα θεμέλια ενός νέου έθνους, περιγράφονται παραστατικά το 1782 από έναν γεωπόνο γαλλικής καταγωγής, τον J.Hector St. John Crevecoeur: «Λοιπόν τι είναι ο Αμερικανός, αυτός ο καινούριος άνθρωπος; » έγραφε στα Γράμματα από έναν Αμερικανό αγρότη. «Είναι ή Ευρωπαίος ή απόγονος Ευρωπαίων, εξ ου και αυτό το φυλετικό κράμα που δεν μπορείς να το βρεις σε καμιά άλλη χώρα... Θα μπορούσα να σας αναφέρω μια οικογένεια που ο παππούς ήταν Άγγλος, η γυναίκα του Ολλανδέζα, που ο γιος τους παντρεύτηκε Γαλλίδα και που οι τέσσερις γιοι του έχουν τέσσερις γυναίκες διαφορετικών εθνοτήτων. Αμερικανός είναι αυτός, που αφήνοντας πίσω όλες τις παμπάλαιες προκαταλήψεις και συνήθειες, δέχεται καινούριες από το νέο τρόπο ζωής που υιοθέτησε, από την καινούρια κυβέρνηση στην οποία υπακούει και από τη νέα κοινωνική θέση που κατέχει» (Olson, 1994).

c. Ανάπτυξη γεωργίας

Οι ιδρυτές των αποικιών ήξεραν ότι για να αναπτυχθούν οικονομικά έπρεπε να προσελκύσουν εργάτες και αγρότες από την Αγγλία και την Ηπειρωτική Ευρώπη. Ήταν ο μόνος τρόπος να καταστήσουν καλλιεργήσιμες τις απέραντες εκτάσεις των άγριων δρυμών. Διαφήμιζαν λοιπόν τις αποικίες τους ως τόπους που πρόσφεραν άπειρες ευκαιρίες σε όσους ήθελαν να ευημερήσουν, τόπους στους οποίους η γη ήταν ή φτηνή, ή παραχωρούνταν εντελώς δωρεάν και όπου κάθε άνθρωπος όσο φτωχός και αν ήταν, μπορούσε να ελπίζει ότι θα βελτιώσει η ζωή του. Τον 17ο αιώνα οι έποικοι απευθύνθηκαν στους ακτήμονες και τους ανέργους της Αγγλίας και τους παρείχαν τα μέσα για να μεταναστεύσουν στην Αμερική. Όσοι δεν είχαν την δυνατότητα να πληρώσουν τα ναύλα τους από μόνοι τους, μπορούσαν να υπογράψουν συμβόλαια στα οποία αναλάμβαναν να εργαστούν για ένα χρονικό διάστημα σαν υπηρέτες μέχρι την αποπληρωμή του χρέους τους (Τζένσεν, 1967).

Οι αγγλικές αποικίες ήταν πολιτικές κοινωνίες στις οποίες απολάμβαναν το δικαίωμα της ψήφου περισσότεροι άνθρωποι από ότι σε οποιοδήποτε άλλος μέρος του κόσμου, δεδομένου ότι στις περισσότερες αποικίες αρκούσε να είναι κάποιος ιδιοκτήτης πενήντα στρεμμάτων για να έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και να αποκτήσει κανείς πενήντα στρέμματα δεν ήταν καθόλου δύσκολο. Ωστόσο οι αποικιακές κυβερνήσεις που, σε αντίθεση με την Αγγλία, είχαν αποκτήσει σχεδόν απόλυτη ανεξαρτησία, δεν ανταποκρίνονταν πάντα στις επιθυμίες των ψηφοφόρων. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της ταχείας εδαφικής επέκτασης που έλαβε χώρα τον 18ο αιώνα, τα αποικιακά νομοθετικά σώματα που ελέγχονταν από τους παλιούς οικισμούς των παραλίων, δεν έδειξαν προθυμία επέκτασης του αντιπροσωπευτικού συστήματος και στις εποικιζόμενες περιοχές των εκάστοτε συνόρων και όχι σπάνια αδιαφορούσαν εντελώς για τις ανάγκες τους. Κατά αραιά διαστήματα οι κάτοικοι των νέων περιοχών στασίαζαν ή απειλούσαν να στασιάσουν για να πετύχουν την ικανοποίηση των αξιώσεων τους. Αλλά αυτά τα γεγονότα ήταν εξαιρέσεις, γιατί συνήθως προτιμούσαν να επιλύσουν τα προβλήματα τους με πολιτικά μέσα, με το μηχανισμό μιας αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης (ό.π.).

Οι αποικίες χωρίζονταν σε περιοχές που ο χαρακτήρας τους καθοριζόταν γεωγραφικά. Στο νότο με το ζεστό κλίμα και το γόνιμο έδαφος, αναπτύχθηκε μια κυρίως αγροτική κοινωνία. Η Νέα Αγγλία στα βορειοανατολικά, μια άγονη περιοχή

στρωμένη με κοτρόνες, ήταν κακή γη για τη γεωργία, με φτωχό, πετρώδες έδαφος, με μικρά καλοκαίρια και μεγάλους χειμώνες. Εξαίρεση αποτελούσε η περιοχή της Νέα Υόρκης όπου μέχρι το 1696 κατοικούσαν σχεδόν 30.000 άνθρωποι και στις εύφορες κοιλάδες του Χάτσον, του Μόχοκ και των άλλων ποταμών άκμαζαν μεγάλα κτήματα. Μισθωτές γης και μικροί ανεξάρτητοι καλλιεργητές συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της περιοχής. Λόφοι με λιβάδια προσέφεραν βοσκή για βοοειδή, πρόβατα, άλογα και γουρούνια. Φυτεύτηκαν καπνά και λινάρι και τα φρούτα, κυρίως τα μήλα, ευδοκιμούσαν (Olson, 1994).

Σε αντίθεση με τη Νέα Αγγλία και τις κεντρικές αποικίες, οι νότιες, όπως η Βιρτζίνια, το Μέριλαντ, οι Καρολίνες και η Γεωργία ήταν κυρίως αγροτικές. Το Τζέιμσταουν της Βιρτζίνια ήταν η πρώτη αγγλική αποικία που επέζησε στο Νέο Κόσμο. Στα τέλη του Δεκέμβρη του 1606, μια ομάδα περίπου 100 ατόμων που χρηματοδοτήθηκε από μια αγγλική αποικιστική εταιρεία, βγήκε σε αναζήτηση της μεγάλης περιπέτειας. Ονειρεύονταν να βρουν χρυσάφι χωρίς να έχουν την πρόθεση να στήσουν το σπιτικό τους στην ερημιά. Ανάμεσα τους πρόβαλε σαν ηγετική φυσιογνωμία ο λοχαγός Τζον Σμιθ και παρά τις διαφωνίες, την πείνα και τις επιθέσεις των Ινδιάνων η θέληση του κράτησε τη μικρή αποικία ενωμένη τα πρώτα χρόνια. Στην αρχή, η καταστατική εταιρεία, ανυπομονώντας για γρήγορα κέρδη απαιτούσε να περιοριστούν να περιοριστούν οι άποικοι στην παραγωγή ξυλείας και άλλων συναφών προϊόντων για την αγγλική αγορά αντί να καλλιεργούν για λογαριασμό τους. Μετά από μερικά καταστροφικά χρόνια, η εταιρεία χαλάρωσε τις απαιτήσεις της και μοίρασε κλήρο στους αποίκους. Στα 1612 ένα γεγονός έφερε επανάσταση στην οικονομία της Βιρτζίνια: η ανακάλυψη μιας μεθόδου επεξεργασίας του καπνού της τον έκανε εύγεστο για τα ευρωπαϊκά γούστα. Η πρώτη αποστολή καπνού έφτασε στο Λονδίνο το 1614 και μέσα σε μια δεκαετία είχε γίνει η κύρια πηγή εισοδήματος της Βιρτζίνια. Η καλλιέργεια του καπνού μετά από αρκετές συγκομιδές εξάντλησε το χώμα και οι καλλιεργητές διασκορπίστηκαν στις παραποτάμιες περιοχές σε αναζήτηση καινούριου χώματος. Στην περιοχή δεν υπήρχαν πόλεις, και ακόμη και το Τζέιμσταουν, η πρωτεύουσα, είχε μόνο λίγα σπίτια (Olson, 1994).

Οι περισσότεροι άποικοι της Βιρτζίνια μετακινήθηκαν στο Μέριλαντ, το οποίο ανέπτυξε μια οικονομία παρόμοια με αυτήν της Βιρτζίνια, γεωργική, με κυρίαρχη μια αγγλόφωνη τάξη μεγαλοκτηματιών. Σταδιακά διείσδυσαν στην αποικία μικροκτηματίες χωρικοί. Μεγάλη εμπορική τάξη δεν αναπτύχθηκε ούτε στη Βιρτζίνια

ούτε στο Μέριλαντ, επειδή οι ιδιοκτήτες φυτειών εμπορεύονταν οι ίδιοι απευθείας με το Λονδίνο. Έτσι μόνο οι Καρολίνες, με κύριο λιμάνι το Τσάρλεστον επρόκειτο να εξελιχθούν σε εμπορικό κέντρο του Νότου. Εκεί οι άποικοι γρήγορα έμαθαν να συνδυάζουν γεωργία και εμπόριο και η αγορά έγινε σημαντική πηγή ευημερίας. Εισόδημα, επίσης, απέφεραν από την αγροτική παραγωγή. Χωρίς τη δέσμευση αποκλειστικής καλλιέργειας ενός και μόνον είδους, όπως στη Βιρτζίνια, οι Καρολίνες παρήγαν και εξήγαν ρύζι και λουλάκι. Το 1750 οι κάτοικοι της Β. και της Ν. Καρολίνας ξεπερνούσαν τους 100.000.

Στο νότο όπως και οπουδήποτε αλλού στις αποικίες, η ανάπτυξη της ενδοχώρας είχε ιδιαίτερη σημασία. Άνθρωποι που αναζητούσαν μεγαλύτερη ανεξαρτησία από αυτήν που είχαν στις αρχικές αγγλόφωνες αποικίες προχωρούσαν στο εσωτερικό. Αυτοί που δεν μπορούσαν να εξασφαλίσουν εύφορο έδαφος στα παράλια ή που η γη που καλλιεργούσαν έπαυε να είναι γόνιμη από τις αλλεπάλληλες σοδειές, διαπίστωναν πως οι λόφοι προς τα δυτικά πρόσφεραν διέξοδο που θα τους αντάμειβε. Σύντομα στο εσωτερικό υπήρχαν διάσπαρτες πλούσιες φάρμες. Οι φτωχοί αγρότες δεν ήταν οι μόνοι που θεωρούσαν την ενδοχώρα ενδιαφέρουσα. Ο Πίτερ Τζέφερσον, για παράδειγμα, ένας τολμηρός τοπογράφος – πατέρας του Τόμας, του τρίτου προέδρου των ΗΠΑ – εγκαταστάθηκε στην περιοχή των λόφων αποκτώντας 160 εκτάρια γης με αντίτιμο ένα μπολ με ποντς (Olson, 1994).

d. Γεωγραφική θέση και απουσία φεουδαλικής τάξης

Η ειδοποιός διαφορά της αμερικανικής πολιτικής παράδοσης από την ευρωπαϊκή είναι η απουσία της φεουδαρχίας (Hartz, 1955). Οι Αμερικανοί άργησαν να αντιληφθούν την μεγάλη σημαία είχε για αυτούς το γεγονός, ότι δεν πέρασαν ποτέ την φεουδαρχική φάση της ιστορίας που ήταν κοινή σε όλα τα παλιά έθνη και εν μέρει σε μερικά από τα νέα (Τζένσεν, 1967). Στην Ευρώπη, η επιβίωση του μεσαιωνικού συστήματος αξιών προκάλεσε σειρά αμφισβητήσεων που κλιμακώθηκαν με την εξέγερση των πουριτανών κατά του αγγλικού θρόνου, την αναίμακτη επανάσταση εναντίον των Stewarts, ως τη μεγάλη Γαλλική επανάσταση το 1789. Προϊόντα των κοσμοϊστορικών αυτών γεγονότων υπήρξαν ο Thomas Hobbes για να προσφέρει το κοινωνικό συμβόλαιο που θα προστάτευε τους Άγγλους από την αναρχία, ο John Locke για να κατοχυρώσει τα κεκτημένα των αστών, και οι Ιακωβίνοι με τη

«συλλογική βούληση» του Jean Jacques Rousseau για να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη της ανατροπής του παλαιού καθεστώτος. Οι ανατροπές αυτές ή τα προϊόντα τους δεν απαντώνται στην ιστορία των ΗΠΑ. Μόνο οι σκέψεις και το κοινωνικό συμβόλαιο του John Locke έφθασαν στο νέο κόσμο. Έκτοτε η φιλελεύθερη φιλοσοφία του Locke απέκτησε διαστάσεις ιδεολογίας, και μάλιστα χωρίς αντίπαλο δέος. Όταν οι αμερικανοί, ως νέο έθνος αποτίναξαν τη σχέση τους με το αγγλικό στέμμα, είχαν ήδη στη διάθεση τους ένα πλήρες σύστημα που θα τους οδηγούσε στην οργάνωση του πολιτικού τους βίου. Παρόλα αυτά οι ΗΠΑ είναι από τις λίγες χώρες που ακολουθούν μία μοναδική ιδεολογία, χωρίς να είναι γνωστό σε όλους το όνομα του δημιουργού τους. Έτσι η κυρίαρχη ιδεολογία της Αμερικής δεν φέρει το όνομα του Locke, αλλά τον επιθετικό προσδιορισμό «αμερικανική». Ο John Locke παραμένει ο αναμφισβήτητος εμπνευστής του Αμερικανικού Συντάγματος, της σκέψης των πατέρων της Αμερικής, του Abraham Lincoln, των Theodore και Franklin Roosevelt (Βερέμης, 2010). Μολονότι οι Αμερικανοί και το δημοκρατικό τους σύστημα έγιναν πρότυπο των Ευρωπαίων φιλελευθέρων, επειδή ακριβώς γεννήθηκαν ελεύθεροι (τουλάχιστον οι λευκοί ιθαγενείς) δεν γεύτηκαν τον ριζοσπαστισμό της πραγματικής επανάστασης (Τοκβίλ, 1997). Οι πατέρες του νέου έθνους διέρρηξαν τη σχέση τους με την αγγλική κυριαρχία, χωρίς να αρνηθούν και το κοινωνικό καθεστώς στο οποίο ανήκαν. Ο αμερικανικός φιλελευθερισμός, συνεπώς, δεν γνώρισε την επαναστατική ανατροπή μιας καθεστηκυίας κοινωνίας και επικράτησε χωρίς αντιπάλους (Βερέμης, 2010).

Ο Τοκβίλ (1997) αντιλαμβάνεται τις ΗΠΑ του 1830 ως χώρα της πολιτικής ισότητας και η ιδεολογική ομοιογένεια των Αμερικανών, την οποία επικαλείται, εξηγεί το απόσπασμα του Συντάγματος που αναφέρεται στις αρχές του φιλελευθερισμού ως «αυταπόδεικτες». Στο φάσμα των ευρωπαϊκών πολιτικών δυνάμεων οι φιλελεύθεροι τοποθετήθηκαν στο κέντρο. Στις ΗΠΑ βρίσκονταν παντού, στη δεξιά, στο κέντρο και την αριστερά. Μη έχοντας αριστοκρατικό ή οχλοκρατικό αντίπαλο, οι Αμερικανοί Whigs¹⁰ δεν είχαν να αντιμετωπίσουν παρά μόνο αποχρώσεις του εαυτού τους. Την

¹⁰ Οι Αμερικανοί Ουίγκς (Whigs), που είχαν υιοθετήσει την ονομασία των Βρετανών Ουίγκς, εκπροσωπούσαν τον παλιό πλούτο της Φιλαδέλφειας, της Νέας Αγγλίας και της ανατολικής ακτής γενικότερα. Ενώ οι νότιοι καλλιεργητές γαιοκτήμονες ζητούσαν ελεύθερο εμπόριο και ελάχιστο παρεμβατισμό του κράτους, οι βόρειοι κεφαλαιούχοι ήθελαν δασμολογική προστασία για τις αναδυόμενες βιομηχανίες τους και έργα υποδομής από το κράτος που θα διευκόλυναν τη διακίνηση των βιομηχανικών τους προϊόντων. Λιγότερο ικανοί από τους δημοκρατικούς να κερδίζουν εκλογές, οι Ουίγκς ωστόσο προσέφεραν μερικούς από τους

περίοδο της προεδρίας του Andrew Jackson (1829-1837), ο συγγραφέας λαϊκών μυθιστορημάτων James Fenimore Cooper απέδιδε την αμερικανική ιδεολογική ομοιογένεια με τα ακόλουθα λόγια: «Κάθε άλλη διαφωτισμένη χώρα του κόσμου είναι μοιρασμένη αυτή τη στιγμή ανάμεσα σε μεγάλες αντίθετες αρχές, ενώ εδώ (στις ΗΠΑ) με εξαίρεση τις οικονομικές μικροδιαφορές τους, όλοι συμφωνούν στις βασικές επιλογές εκτός από τα πρόσωπα που θα εκπροσωπήσουν τις αρχές αυτές» (Βερέμης, 2010).

Έως το 1763, η πολιτική της Μ. Βρετανίας για τις αποικιακές κτήσεις δεν ήταν συνεπής. Αρχή ήταν η εθιμικά καθιερωμένη μερκαντιλιστική άποψη ότι οι αποικίες πρέπει να προμηθεύουν τη μητρόπολη με πρώτες ύλες και να μην την ανταγωνίζονται στην παραγωγή. Η τακτική όμως αυτή ίσχυσε μερικώς και οι άποικοι ουδέποτε θεώρησαν τους εαυτούς τους υποχείριους. Αντίθετα θεωρούσαν τις αποικίες τους σαν κοινοπολιτείες ή πολιτείες που πολύ έμοιαζαν με την ίδια την Αγγλία και που μονάχα κάποια χαλαρή σχέση είχαν με την εξουσία στο Λονδίνο. Κατά αραιά διαστήματα, το δημόσιο αίσθημα στην Αγγλία επαναστατούσε και τότε γίνονταν προσπάθειες, από το κοινοβούλιο ή το θρόνο, να εξαρτώνται οι οικονομικές δραστηριότητες και οι κυβερνήσεις των αποικιών από τη θέληση και τα συμφέροντα της Αγγλίας. Προσπάθειες που προσέκρουαν στην αντίθεση της πλειοψηφίας των αποίκων. Ο τεράστιος ωκεανός εξασφάλιζε μια απόσταση που μετρίαζε τους φόβους για αντεκδικήσεις, που θα είχαν οι άποικοι σε άλλη περίπτωση.

Οι άποικοι, κληρονόμοι της αγγλικής παράδοσης μακροχρόνιων αγώνων για πολιτικές ελευθερίες, ενσωμάτωσαν την έννοια της ελευθερίας στον πρώτο καταστατικό χάρτη της Βιρτζίνια. Αυτός όριζε ότι οι Άγγλοι άποικοι είχαν πλήρη δικαιώματα, αστικά και πολιτικά, «σαν να είχαν γεννηθεί και διέμεναν μέσα στα όρια του Βασιλείου της Αγγλίας». Μπορούσαν λοιπόν να απολαμβάνουν τα προνόμια της Μάγκνα Κάρτα και της αγγλικής νομολογίας.

Τον πρώτο καιρό οι άποικοι κατάφεραν να διατηρήσουν τα κληρονομημένα τους δικαιώματα, επειδή ο βασιλιάς αυθαίρετα θεώρησε ως δεδομένο ότι δεν θα

σημαντικούς μεταρρυθμιστές του αιώνα και υπήρξαν οι προάγγελοι του «Ρεπουμπλικανικού Κόμματος» που κέρδισε τον εμφύλιο και επιβλήθηκε στην αμερικανική πολιτική σκηνή (με κάποιες διακοπές) ως τη δεκαετία του 1930. Οι Ουίγκς διακρίθηκαν στην εξωτερική πολιτική με κύριο εκπρόσωπο τον γιο του φεντεραλιστή John Adams, τον John Quincy Adams από τη Βοστώνη. Το κοινό στοιχείο ανάμεσα στους δημοκρατικούς του Jackson και τους Whigs, υπήρξε το όραμα της ευημερίας μέσα από την επέκταση της αμερικανικής επικράτειας (Βερέμης, 2010; McDougall, 2004).

υπόκεινται στον έλεγχο του Κοινοβουλίου. Επιπλέον αργότερα και για πολλά χρόνια οι βασιλείς της Αγγλίας ήταν πολύ απασχολημένοι με σοβαρούς αγώνες στο εσωτερικό της χώρας – αγώνες που κορυφώθηκαν με την Πουριτανική Επανάσταση – για να επιβάλλουν τη θέληση τους στις αμερικανικές αποικίες. Πριν προλάβει το Κοινοβούλιο να επικεντρώσει την προσοχή του στο έργο της ιμπεριαλιστικής του πολιτικής, διαμορφώνοντας ανάλογα τις αμερικανικές αποικίες, αυτές είχαν ήδη γίνει από μόνες τους ισχυρές και πλούσιες (ό.π.).

5. Διαμόρφωση μακροπολιτισμού των ΗΠΑ

Καθοριστικοί παράγοντες (πεδία-ορόσημα) που συνετέλεσαν στη γέννηση της ομόσπονδης δημοκρατίας των ΗΠΑ ήταν: η θρησκεία, οι πρωτόλειοι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί, η ανάπτυξη της γεωργίας, η γεωγραφική θέση και η απουσία φεουδαρχίας/φεουδαρχικής τάξης. Έχοντας χωρίσει τις περιόδους της ιστορικής εξέλιξης των ΗΠΑ στις εξής 4: 1η: 1607-1743, 2η:1620-1776, 3η: 1630-1776 4η: 1740-1776, μπορούμε να οδηγηθούμε στα ακόλουθα ευρήματα.

Η παρουσία και η επίδραση της θρησκείας στη δημιουργία κουλτούρας, αντιπροσωπευτικών θεσμών, δημοκρατικών ιδεών και αξιών εντοπίζεται σε τρία σημεία της αμερικανικής ιστορίας. Αρχικά στο ξεκίνημα των πρώτων αποικιών, στη συνέχεια στην άνθιση των αποικιών και έπειτα στην επανάσταση για την ανεξαρτησία από την Αγγλία. Συγκεκριμένα:

A) Οι άποικοι ήρθαν στη νέα γη έπειτα από θρησκευτικό διωγμό.

B) Οι άποικοι λόγω του πουριτανισμού είχαν αρετές και αξίες¹¹ που τους βοηθούσαν να αναπτυχθούν, λ.χ. η ελεύθερη επιλογή θρησκευτικών ηγετών -έως

¹¹ Όλες οι κοινωνίες επηρεάσθηκαν από τους θρησκευτικούς παράγοντες αλλά στις περισσότερες συντρέχουν και άλλοι πολλοί παράγοντες εξίσου ισχυροί, ενώ στις ΗΠΑ οι άλλοι αυτοί παράγοντες και λιγότεροι υπήρξαν και ασθενέστεροι. Γι'αυτό απέκτησε ο θρησκευτικός την άρχουσα θέση. Ο αλύγιστος πουριτανισμός των πρώτων χρόνων αποτέλεσε τον μεγάλο καθοδηγητή και εκπαιδευτή του αμερικανού αποίκου. Οι πρώτες οικογένειες των αποίκων για να πάρουν την δύσκολη απόφαση να διαβούν τον ωκεανό, όταν γλύτωναν από την μανία της θάλασσας και τις αρρώστιες των πολύμηνων ταξιδιών και έφταναν μετά από τρεις ή τέσσερις μήνες σε μια έρημη χώρα ανεξερεύνητη, ακαλλιέργητη, παρθένα, που ούτε όνομα είχε, ούτε θέση ακριβής στον χάρτη είχε, χρειαζόταν εκτός από τον θρησκευτικό φανατισμό, και θάρρος, αποφασιστικότητα, σιδερένια θέληση και σκληρότητα απέναντι στον εαυτό τους και μαχητικότητα. Σιγά σιγά οργάνωσαν έναν ασκητικό τρόπο ζωής καθώς οι ελλείψεις ήταν μεγάλες σε όλα τις διαστάσεις της καθημερινότητας, από γιατρούς έως κεφαλαιουχικά αγαθά. Σε όλη αυτήν την δοκιμασία των σωμάτων και των χαρακτήρων

τότε τους όριζε το στέμμα- φανέρωνε δημοκρατική διάθεση, μία πρωτόλεια μορφή δημοκρατίας ολοκληρωτισμού. Επίσης οι Κουακέροι προσέθεσαν ένα στοιχείο ανθρωπισμού με τη μη χρήση βίας εναντίον κάθε ανθρώπου και τη μη αναγνώριση του θεσμού της δουλείας, δημιουργώντας ένα κλίμα ανοχής, ελευθερίας Κι ήπιου ήθους.

Γ) Η θρησκευτική μεταρρύθμιση του 1743, έφερε επαναστατικές επιπτώσεις σε συνδυασμό με τον διαφωτισμό, αφού με πυξίδα τη λογική – που ενισχύθηκε με τον Διαφωτισμό – ο πιστός/πολίτης μπορούσε να λύσει σύνθετα πολιτικά προβλήματα.

Στα μέσα του 18ου αιώνα είχαν σχηματισθεί στις ανατολικές ακτές των ΗΠΑ δεκατρείς πολιτικές κοινότητες, που είχαν την οργανική τους διάρθρωση, το κοινοβούλιο τους, την εκτελεστική τους εξουσία και την ανεξάρτητη δικαστική τους εξουσία. Όλα αυτά όμως περιορισμένα μέσα στον κλοιό της βρετανικής κυριαρχίας, που σε άλλες περιοχές ήταν σφιχτότερος και σε άλλες πιο χαλαρός. Αλλά μια τάση να διευρυνθούν οι εξουσίες των τοπικών αρχών και να μειωθούν οι εξουσίες των αρχών που έστελνε το Λονδίνο ολοένα και αναπτυσσόταν περισσότερο. Με αυτόν τον τρόπο ρίζωνε και βάθαινε σε όλες αυτές τις πολιτικές κοινότητες και ένα πνεύμα που προωθούσε συνεχώς την τοπική αυτοδιοίκηση και ισχυροποιούσε τους θεσμούς της. Αυτή η τάση προς την τοπική αυτονομία και προς την ευρεία αυτοδιοίκηση αποτελεί σημαντικό κρίκο στη διαδρομή της δημιουργίας της αμερικανικής δημοκρατίας. Αντίθετα με τις ευρωπαϊκές δημοκρατίες που δημιουργήθηκαν σαν αρνήσεις μοναχικών καθεστώτων και έχουν την πηγή του από τα πάνω (από το κέντρο εξουσίας), η αμερικανική οικοδομήθηκε από τα κάτω, από τον ατομισμό και το κοινοτικό πνεύμα των πολιτών της. Συνεπώς, όταν οι αγγλικές αποικίες ανακήρυξαν την ανεξαρτησία τους το 1776, είχαν στο ενεργητικό τους ενάμιση αιώνα πολιτικής πείρας, είχαν αναπτύξει ένα αντιπροσωπευτικό νομοθετικό σύστημα, είχαν συνηθίσει

κύριος παραστάτης ήταν η πουριτανική αγωγή. Στα κατοπινά χρόνια έσβησε ο ασκητισμός των πρώτων αποίκων, έμεινε για πάντα όμως μέσα στη ψυχή του αμερικανού η μαχητικότητα, η τάση προς την σκληραγωγία, η θέληση, η ρωμαλεότητα και η δύναμη του χαρακτήρα. Κατευθείαν απόγονοι των πουριτανών προσκυνητών του Πλίμουθ της Νέας Αγγλίας είναι οι πρωτοπόροι (σκαπανείς ή παϊονίρς), που μέσα σε 250 χρόνια κατακτήσαν σπιθαμή προς σπιθαμή, προχωρώντας πάντα προς τη Δύση, μέσα από δυσπερίγραπτες δυσκολίες την αμερικανική ήπειρο, από τον Ατλαντικό στον Ειρηνικό και από τον Κόλπο του Μεξικού ως το Βανκούβερ. Υπάρχει και ένας άλλος παράγοντας που έκανε τους αμερικανούς δυνατούς άντρες και σκληρούς, η σκληρότητα και η δύναμη της φύσης που έπρεπε να δαμάσουν. Αλλά αυτός ο παράγοντας έρχεται δεύτερος. Πρώτος είναι εκείνος που τους επέτρεψε νικηφόρα αυτήν τη φύση, ο εσωτερικός παράγοντας του πουριτανικού ήθους (Τσάτσος, 1955).

στην ύπαρξη ενός πολυάριθμου σώματος ψηφοφόρων μεταξύ του πληθυσμού και γενικά στην ιδέα ότι όφειλαν να συμμορφώνονται με τη θέληση της πλειοψηφίας των εκλογέων ή των εκλεγόμενων αντιπροσώπων, ακόμα και όταν τα αποτελέσματα δεν ήταν της αρεσκείας τους. Δηλαδή, αντί να στρέφονται στην ένοπλη βία εναντίον των αποφάσεων της πλειοψηφίας, έμαθαν να διεξάγουν προεκλογικούς αγώνες για την πραγματοποίηση των αλλαγών που επιθυμούσαν (Τζένσεν, 1967).

Οι ευρωπαϊκοί άποικοι προέρχονταν από κοινωνίες στις οποίες οι περισσότεροι ήταν καταδικασμένοι να μείνουν στην τάξη στην οποία είχαν γεννηθεί. Κολίγοι και εργάτες γης που δεν είχαν την παραμικρή ελπίδα να αποκτήσουν ποτέ ούτε ένα μέτρο ευρωπαϊκής γης, όσο σκληρά και αν δούλευαν, είχαν τώρα την ευκαιρία να επιτύχουν μια νέα, καλύτερη κοινωνική θέση. Στον Νέο Κόσμο αναπτύχθηκε αρκετά νωρίς μια ταξική διάρθρωση αλλά τα όρια μεταξύ των τάξεων παρέμεναν ασαφή. Δεν είχε καμιά σημασία τι κοινωνική θέση είχε κάθε πολίτης στον Παλιό Κόσμο ή ποια ήταν η γενιά του. Η απόκτηση πλούτου σε οποιαδήποτε μορφή ήταν αρκετή στην Αμερική για να εξασφαλίσει στον καθένα μια νέα θέση μέσα στην κοινωνία. Δεν επιτύχαιναν όλοι οι άποικοι, αλλά ένας εκπληκτικά μεγάλος αριθμός από αυτούς κατέστησαν οικονομικά ανεξάρτητοι ως γαιοκτήμονες και βιοτέχνες και μερικοί αποκτούσαν πλούτη και κοινωνική επιρροή. Ειδικά οι αγρότες είχαν δικαίωμα ψήφου αν κατείχαν πενήντα στρέμματα γης, κάτι που δεν ήταν δύσκολο. Εκείνοι οι οποίοι προόδευαν και αποκτούσαν ανεξαρτησία και νέα κοινωνική θέση ήταν τόσο πολλοί ώστε να ενσταλαχτεί μέσα τους και μέσα στην κοινωνία της οποίας αποτελούσαν μέλη, μια αισιοδοξία, μια περηφάνια και μια αίσθηση ατομικής αξιοπρέπειας που τους έκανε να ξεχωρίζουν από τους κοινούς ανθρώπους στην Ευρώπη. Η ανάμειξη πολλών εθνοτήτων και θρησκειών, η δυνατότητα που είχε ένας ικανός άνθρωπος να πάει μπροστά όποιο και αν ήταν το παρελθόν του στον Παλιό Κόσμο, βοήθησαν στη διαμόρφωση των αισθημάτων και του χαρακτήρα των αμερικανών (ό.π.).

Πολύ μεγάλη σημασία είχε για τους Αμερικανούς το γεγονός, ότι δεν πέρασαν ποτέ τη φεουδαρχική φάση της ιστορίας που ήταν κοινή σε όλα τα παλιά έθνη και εν μέρει και σε μερικά από τα νέα. Ο Τοκβίλ (1997, σελ.516) έγραψε χαρακτηριστικά ότι είχαν «γεννηθεί ίσοι». Μία άλλη ισχυρή συγκυρία που ευλόγησε τους Αμερικανούς και που την απόλαυσαν για μακρό χρονικό διάστημα, ήταν η ευλογία της στρατιωτικής ασφάλειας, που όχι μόνο ήταν απρόσβλητη αλλά και σχετικώς ανέξοδη. Πρόκειται για ένα δώρο της φύσης, η ύπαρξη δύο τεράστιων ωκεανών και η απουσία ισχυρών

γειτόνων. Υπήρξε ανέξοδη υπό την έννοια ότι οι Αμερικανοί δεν ήταν υποχρεωμένοι να ξοδεύουν¹² για την ασφάλεια τους τα τεράστια ποσά που ξόδευαν οι άλλοι λιγότερο τυχεροί λαοί για το στρατό και το ναυτικό τους, υπομένοντας αβάσταχτους πόρους και ζώντας υπό αυστηρή πειθαρχία. Οι Αμερικανοί κατέληξαν να θεωρούν αυτή τη δωρεάν ασφάλεια, όπως και την δωρεάν γη και την ισότητα, σαν ένα φυσικό δικαίωμα.

Στο σχήμα 3 φαίνεται σε χρονολογική σειρά η σειρά των πεδίων – ορόσημων, που διαμόρφωσαν τον μακροπολιτισμό των ΗΠΑ, μέσα από τις αξίες/θεσμούς που δημιούργησαν.

Σχήμα 3: Πεδία-ορόσημα της ιστορικής εξέλιξης των ΗΠΑ σε χρονολογική σειρά

¹² Κατά την περίοδο 1815-1914 οι ΗΠΑ ήταν τόσο καλά προστατευμένες από τη φύση και τις περιστάσεις από κάθε ξένη εισβολή ώστε η κυβέρνηση τους επιτύγχανε τους στόχους της χωρίς στρατό και τον περισσότερο καιρό χωρίς καν άξιο λόγο ναυτικό.

Οι κύκλοι αντιπροσωπεύουν τα διάφορα στοιχεία ενός νέου μακροπολιτισμού, που προκύπτουν σε κάποιους τομείς (θρησκεία και πρωτόλειοι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί) κατά την πρώτη και δεύτερη χρονική περίοδο και ενισχύονται μέσω της διάχυσης σε άλλους τομείς (ανάπτυξη γεωργίας) στις τρίτη περίοδο και έχουν ενοποιηθεί σε ένα νέο αμοιβαία υποστηριζόμενο - δημοκρατικό -μακροπολιτισμό στην τέταρτη περίοδο, όπου συνηγορεί και ο τομέας της γεωγραφικής θέσης σε συνδυασμό με την απουσία της φεουδαρχίας, στην κατεύθυνση αυτή.

Στον πίνακα 2 αποτυπώνονται οι αξίες/θεσμοί που δημιουργήθηκαν μέσα από τα πεδία-ορόσημα και μέσω της περιορισμένης ορθολογικότητας οδήγησαν στην αποκρυστάλλωση των χαρακτηριστικών του δημοκρατικού μακροπολιτισμού των ΗΠΑ.

Πίνακας 2: Αξίες που εξάγονται από τα πεδία-ορόσημα και συνθέτουν τον δημοκρατικό μακροπολιτισμό

Πεδίο – Ορόσημο	Αξίες/Θεσμοί	Μέσω της περιορισμένης ορθολογικότητας	Δημοκρατικός μακροπολιτισμός
Θρησκεία	<ul style="list-style-type: none"> • Μη χρήση βίας • Κλίμα ανοχής και ελευθερίας • Μη αναγνώριση του θεσμού της δουλείας (μόνο στη Φιλαδέλφεια) • Ελεύθερη/δημοκρατική επιλογή θρησκευτικών ηγετών • Θρησκευτική αυτοδιάθεση • Ήπιο ήθος • Τάση για ελευθερία • Αυτοπεποίθηση • Τάση να ασχολούνται όλο και περισσότερο με τα κοινά • Αποφασιστικότητα • Θέληση • Μαχητικότητα 		<ul style="list-style-type: none"> • Δυνητική επίλυση σύνθετων πολιτικών θεμάτων από τους πολίτες • Δημοκρατική διάθεση • Πυροδότηση επανάστασης • Ισότητα • Τάση για συμμετοχή στα κοινά • Πειθαρχία • Δημιουργία κοινοβουλίων • Καθιέρωση ομόσπονδου δημοκρατικού συντάγματος
Γεωγραφική θέση και απουσία φεουδαρχίας	<ul style="list-style-type: none"> • Ελευθερίες και ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη • Ιδεολογική ομοιογένεια • Ασφάλεια 		
Πρωτόλειοι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτική ισότητα • Συμμόρφωση στη θέληση της πλειοψηφίας • Κοινοτικό πνεύμα • Ισότητα • Πειθαρχία 		
Ανάπτυξη γεωργίας	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδιοκτησία • Δικαίωμα ψήφου • Ατομική αξιοπρέπεια • Περηφάνια • Αισιοδοξία 		

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Μέσα από τα τέσσερα πεδία-ορόσημα (θρησκεία, ύπαρξη πρωτόλειων αντιπροσωπευτικών θεσμών, ανάπτυξη της γεωργίας, γεωγραφική θέση σε συνδυασμό με την απουσία φεουδαλικής τάξης/φεουδαρχίας) δημιουργήθηκαν αξίες και θεσμοί όπως η ισότητα, η πειθαρχία, η ελεύθερη/δημοκρατική επιλογή θρησκευτικών ηγετών, η τάση για ελευθερία, η αυτοπεποίθηση, η τάση να

ασχολούνται όλο και περισσότερο με τα κοινά, η αποφασιστικότητα, η θέληση, οι ελευθερίες και οι ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη, η ιδεολογική ομοιογένεια, το δικαίωμα ψήφου, η θρησκευτική αυτοδιάθεση, η μαχητικότητα. Αυτές οι αξίες μεταφέρθηκαν με τη σειρά τους, μέσω της περιορισμένης ορθολογικότητας στο πολιτικό πεδίο και δημιούργησαν τον δημοκρατικό μακροπολιτισμό των ΗΠΑ, μέσα από μία συνεχή και μακρόχρονη σύνθεση δεκαετιών. Ο μακροπολιτισμός των ΗΠΑ περιλαμβάνει στοιχεία (βλέπε τελευταία στήλη Πίνακα 1) όπως η δυνητική επίλυση σύνθετων πολιτικών θεμάτων από πολίτες, η δημοκρατική διάθεση, η ισότητα, η πειθαρχία, η δημιουργία κοινοβουλίων, η καθιέρωση ομόσπονδου δημοκρατικού συντάγματος.

6. Συμπεράσματα

Η δημιουργία της πρώτης αποικίας στην περιοχή των ΗΠΑ, το 1607 στο Τζέιμσταουν της Βιρτζίνια, έμελε να είναι η απαρχή μίας μεγάλης ομόσπονδης δημοκρατικής χώρας που θα απαριθμούσε 50 πολιτείες τελικά, και συνεχίζει να υφίσταται ως τις μέρες μας. Τα συστατικά που «χρησιμοποιήθηκαν» για να επιτευχθεί η μακροζωία αλλά και η δημοκρατική και οικονομική άνθιση των ΗΠΑ τα ζητούμενα που προσπαθεί να εξετάσει η παρούσα έρευνα. Ερωτήματα όπως, ποιοι είναι οι θεσμοί (π.χ. συλλογικοί ή ατομικοί δρώντες, άτυποι ή τυπικοί οργανισμοί, αξίες, νόρμες και αντιλήψεις) που ώθησαν στην υιοθέτηση δημοκρατικών διαδικασιών στη διακυβέρνηση από τους πρώτους αιώνες ύπαρξης των αποικιών του Νέοι Κόσμου, που έγινε έπειτα η Ομοσπονδία των ΗΠΑ, είναι στην πρώτη γραμμή διερεύνησης αυτής της έρευνας.

Μπορούμε να συμπεράνουμε από τις προηγούμενες ενότητες, συνθέτοντας τα διάφορα γεγονότα, ότι υπήρξαν τουλάχιστον τέσσερα πεδία-ορόσημα που δημιούργησαν αξίες και θεσμούς που στο πέρασμα του χρόνου συνέθεσαν έναν δημοκρατικό μακροπολιτισμό και τελικά ένα δημοκρατικό πολίτευμα. Τα πεδία-ορόσημα είναι η θρησκεία, η γεωγραφική θέση σε συνδυασμό με την απουσία φεουδαλικής τάξης/φεουδαρχίας, η ύπαρξη πρωτόλειων αντιπροσωπευτικών θεσμών και η ανάπτυξη της γεωργίας. Οι αξίες/θεσμοί που προέκυψαν από τα προηγούμενα πεδία είναι αξιοσημείωτα: ισότητα, πειθαρχία, ελεύθερη/δημοκρατική επιλογή θρησκευτικών ηγετών, τάση για ελευθερία, αυτοπεποίθηση, ελευθερίες και οι

ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη, δικαίωμα ψήφου, θρησκευτική αυτοδιάθεση, μαχητικότητα, ιδεολογική ομοιογένεια είναι μερικές από αυτές. Όταν αυτές μεταφέρθηκαν - μέσω της περιορισμένης ορθολογικότητας - στο πολιτικό πεδίο, τότε δημιουργήθηκε σε βάθος χρόνου η δημοκρατία στις ΗΠΑ με τη σύγχρονη της μορφή, αφού πρώτα πυροδοτήθηκε η επανάσταση απέναντι στους Άγγλους που έληξε επιτυχώς.

Η δημιουργία της δημοκρατίας των ΗΠΑ αποτελεί κατά κάποιο τρόπο θραύσμα της ευρωπαϊκής ιστορίας ή με άλλα λόγια μόσχευμα που μεταφυτεύτηκε σε παρθένο από άλλες ιδεολογίες έδαφος, με διαφορετική πορεία και εξέλιξη από την ίδια χώρα της καταγωγής του.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα, θα μπορούσαν να είναι η διερεύνηση και άλλων πεδίων- ορόσημων, που μπορεί να δημιούργησαν θεσμούς που να οδήγησαν στη δημοκρατία ή η διερεύνηση της περιόδου μετά το 1787 για ανίχνευση συστατικών δημοκρατικών ισχυροποίησης.

7. Βιβλιογραφία

- Abrahamson, E. and Fombrun, C.J., (1992). Forging the iron cage: Interorganisational networks and the production of Macro-culture. *Journal of Management Studies* 29, 175-194.
- Abrahamson, E., and Fombrun, C.J., (1994). Macrocultures: Determinants and Consequences. *Academy of Management Review* 19 (4), 728 – 755.
- Almond, G.A. and Verba, S. (1989), *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, second ed. Sage Publications, California.
- Bailyn Bernard (1967), *The Ideological Origins of the American Revolution*, Belknap Press, Cambridge, Massachusetts.
- Bancroft George (1861), *History of United States from The Discovery of the American Continent*, Little, Brown and Company, Boston.
- Βερέμης Θάνος (2010), *ΗΠΑ: Από το 1776 έως σήμερα*, Ειδική Έκδοση για την Εφημερίδα το Βήμα.
- Blackwell D. Roger, Miniard W. Paul, Engel F. James (2001), *Consumer Behavior*, Harcourt, Inc, Orlando Florida.
- Γούντγουρντ Σ. Βαν (1969), Προβλήματα Αμερικανικής Συγκριτικής Ιστορίας, στο Woodward C. Vann (1969), *Συγκριτικά Δοκίμια γύρω από την Αμερικανική Ιστορία*, Εκδόσεις Παλτεζανάκη, Αθήνα.
- Camerer, C., Vepsalainen, A. (1988), The economic efficiency of corporate culture. *Strategic Management Journal*, 9, 115-126.
- Gkanas Nikitas and Nicholas Kyriazis (2016), "On the Institutional Roots of Swiss Democracy", *Advances in Economics and Business*, 4(8): 446-460.
- Granovetter, M. (1992), Problems of explanation in economic sociology", in: Nabria, N., Eccles, R.G. (Eds.), *Networks and organizations: Structure, forms and action*. Harvard: Harvard Business School Press, Harvard, pp. 25-26.
- Greene Jack (1988), *Pursuits of Happiness: The Social Development of Early Modern British Colonies and the Formation of American Culture*, Chapel Hill.
- Hartz Louis (1955), *The liberal tradition in America*, Harvest Book, Harcourt, Brace & World Inc, New York.
- Jones, C., Hesterly, J., Borgatti, S., (1997). A General theory of Network Governance; Exchange conditions and social mechanisms. *Academy of Management Review* 22 (4), 911-945.

- Kyriazis, Nicholas and Economou, Emmanouil Marios (2012), Property Rights and Democratic Values in Bronze Age and Archaic Greece, Munich Personal Repec Archive (MPRA).
- Kyriazis, Nicholas and Metaxas, Theodore (2012), War for profit: macroculture, corsairs and partnership companies, Munich Personal Repec Archive (MPRA).
- Kyriazis, Nicholas and Metaxas, Theodore (2010), Bounded Rationality and Institutional Change, *Evolutionary and Institutional Economics Review*, 7(1):1-19.
- Kyriazis, Nicholas and Paparrigopoulos, Xenophon (2011), The birth of democracy: Values in war and politics in classical Greece, in Hermann, P., (Ed.), *Democracy in the Theory and Action*. Nova Publishers, New York, pp. 277-287.
- Lazaric, N. (2011), Organizational routines and cognition: An introduction to empirical and analytical contributions, *Journal of Institutional Economics*, 7 (2), 147–156.
- McDougall A. Walter (2004), *Freedom Just Around the Corner: A New American History, 1585-1828*, Harper Collins, New York.
- North, Douglass (1990), *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Olson W. Keith (1994), *An Outline of American History*, United States Information Agency (USIA).
- Oxford Advanced Learner's Dictionary (2013), meaning of value, accessed in 11/02/2013.
- Putnam, R., (1993). *Making Democracy Work*. Princeton University Press, Princeton.
- Simon, H. (1982), *Models of Bounded Rationality*, (1 and 2), MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Simon, H. (1991), Bounded Rationality and organisational learning. *Organisation Science*, 2 (1), 125-134.
- Sohner P. Charles (1973), *The people's power, American Government and Politics Today*, Scott, Foresman and Company, Glenview, Illinois.
- Τζένσεν Μέρριλλ (1967), Η αποικιακή περίοδος, στο Woodward C. Vann (1969), *Συγκριτικά Δοκίμια γύρω από την Αμερικανική Ιστορία*, Εκδόσεις Παλτεζανάκη, Αθήνα.
- Τσάτσος Κωνσταντίνος (1955), *Στις ρίζες της Αμερικανικής Δημοκρατίας*, Πάντειο Πανεπιστήμιο – Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Τοκβίλ Ντε Αλέξης (1997), *Η Δημοκρατία στην Αμερική*, Εκδόσεις Στοχαστής, Τίτλος πρωτότυπου: Alexis de Tocqueville, *De la Democratie en Amerique*, 1840, France.
- Vromen, J. (2011), Routines as Multilevel Mechanisms. *Journal of Institutional Economics*, 7 (2), 175-196.
- Williamson, O. (1991), Comparative economic organization: The analysis of discrete structural alternatives. *Administrative Science Quarterly*, 36 (2), 269-296.

Williamson, O. (1975), *Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications*. Free Press, New York.